Tijding 1999 – 2

Kroniek van de heemkundekring

Het Zuidkwartier

Het Zuidkwartier betreft het gebied ten zuiden van Bergen op Zoom, omvattende de plaatsen Hoogerheide, Huijbergen, Ossendrecht, Putte en Woensdrecht.

Tijding 1999 -2

Uitgave van de

heemkundekring

Het Zuidkwartier

22e jaargang

Sept. 1999

VAN DE REDACTIE

"Tijding 1999-2" is de voorlaatste kroniek van deze eeuw die onze heemkundekring uitbrengt.

Na het In Memoriam van Marie Bastiaanse biedt deze Tijding een scala aan o.i. lezenswaardige artikelen.

Wij beginnen met een artikel over 750 jaar Woensdrecht, waarin de heer R. Jacobs op amusante wijze het leven door de eeuwen heen in Woensdrecht voor het voetlicht brengt.

Vervolgens meenden we een familie uit de Zuidwesthoek, als voorbeeld van een genealogische studie aan u te moeten presenteren.

Hierna vindt u een aantal volksverhalen van Dick Adriaansen, die op humoristische wijze onze kroniek verlichten.

De artikelen over de tentoonstelling van Marten Melsen en de jaarbegroting van 1899 van de gemeente Ossendrecht zijn o.i. ook het lezen meer dan waard.

De redactie wenst u dan ook weer veel leesgenot toe met deze kroniek.

"TIJDING 1999-2"
Inhoudsopgave **Blz**

In Memoriam Marie Bastiaanse, door secretaris "Zuidkwartier"	3
Verhalen van de oude heer Woensdrecht, door R. Jacobs	4
Herkomst van de fam. Lameir in de Zuidwesthoek, door A. Lameir	13
Kleine zelfstandigen onderweg, door D. Adriaansen	31
Marten Melsen in Nederland, door de redactie	38
Dorps Begrooting 1899 Ossendrecht, door D. Adriaansen, P. de Ridder, A. Kools	42
Odeaan Demus, door D. Adriaansen	43
Putte ontlast Bergen op Zoom, door D. Adriaansen	47
Het witte zand, door D. Adriaansen	48
Doelstelling van de heemkundekring "Het Zuidkwartier"	51
Samenstelling bestuur	52
Informatie werkgroepen	53
Informatie voor de lezer	54

I N M E M O R I A M

M A R I E B A S T I A A N S E

Marie overleed te Putte op 24 mei 1999.

Een paar maanden na de oprichting van de heemkundekring trad zij toe tot het bestuur.
Als secretaresse maakte zij daarvan 20 jaar deel uit.

Zij deed haar werk zeer plichtsgetrouw, vriendelijk maar kordaat, geëngageerd maar vol humor.
Met haar wijze oordeel en haar evenwichtige afwegingen, gelardeerd met de nodige kwinkslagen, was zij op haar manier een zwaargewicht in het uit te stippelen beleid.
De laatste paar jaren vocht zij zichtbaar tegen de kwalen, die haar gezondheid belaagden.
Toch was ze erbij, tot enkele dagen voor haar overlijden.

Wat blijft is de dankbare herinnering aan haar inzet en haar bewogenheid. Marie hield van de Zuidwesthoek en haar dierbare Putte.

Dat zij een bron van inspiratie en een voorbeeld mag blijven.

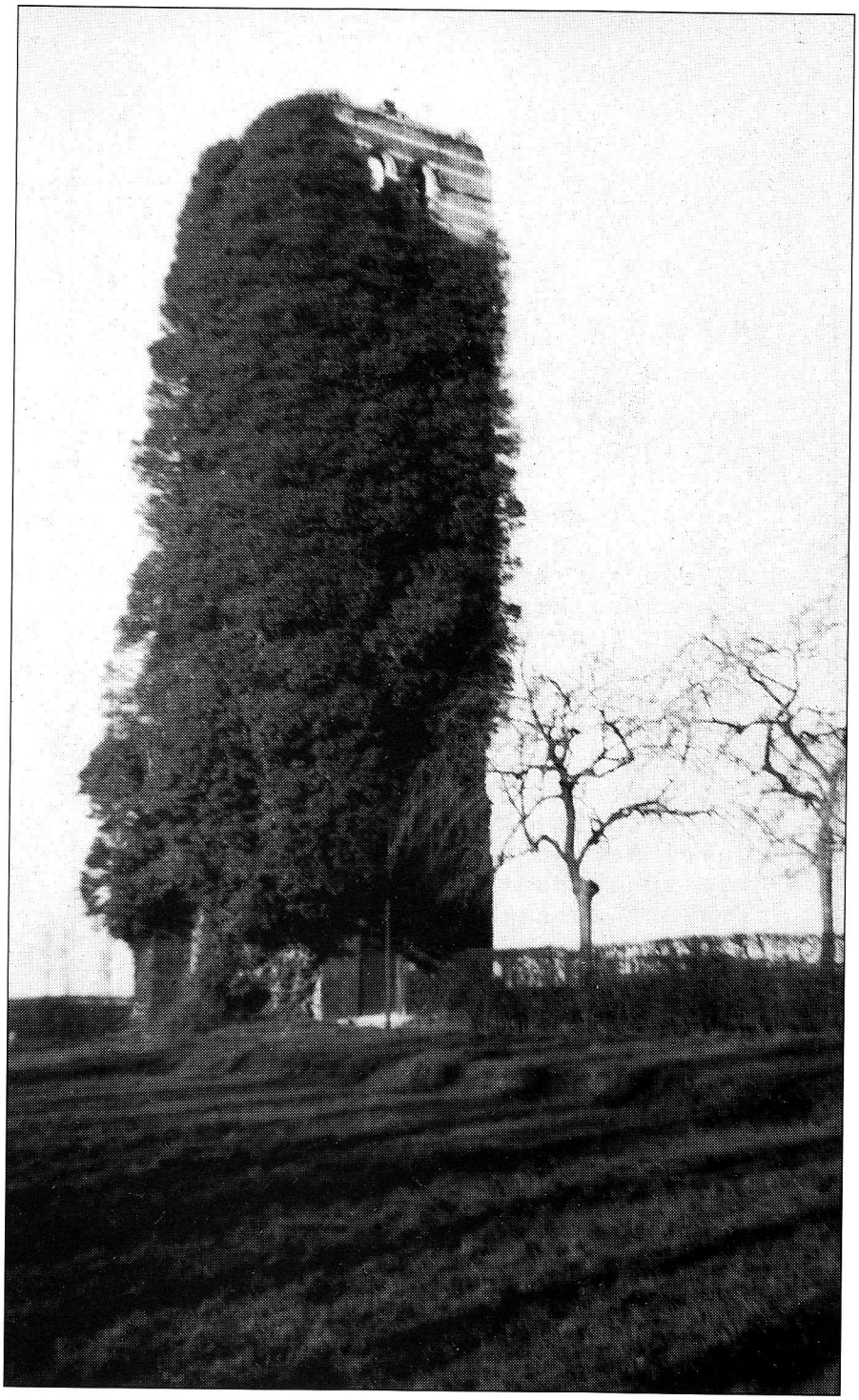

De "Stompe Toren" was eeuwenlang beeldbepalend
voor het dorpje Woensdrecht
(Foto ± 1930 – L. Timmermans)

Verhalen van de oude heer Woensdrecht

door René Jacobs

Mijnheer Woensdrecht komt een kijkje nemen
Op 29 april 1999 wandelt de oude heer Woensdrecht wat rond in Hoogerheide. Voor de tijd van het jaar is het mooi zonnig weer, dus kan hij op zijn gemak rustig door de hoofdstraat van het dorp lopen. Rustig .... hij moet wel uitkijken, want het is druk met auto's en fietsers. De mensen zijn druk doende met hun boodschappen in de auto of fietstassen te laden. Auto's zoeken een parkeerplaats tussen de paaltjes aan de kant van de weg. Het is bovendien net de tijd waarop scholieren naar huis gaan en die houden zich niet precies aan de verkeersregels. Het is opletten voor de oude heer, die toch wel wat gewend is in zijn lange leven. Hij is die dag jarig en wordt 750 jaar. Hij komt uit een ver verleden land en wil bij gelegenheid van zijn verjaardag wel eens terug naar zijn geboortedorp om te zien wat er van geworden was.

In Hoogerheide was hij uit de bus gestapt bij de halte van Jan Koolen (zou die nog leven?), want naar Woensdrecht rijdt zo maar af en toe een bus. Misschien komt hij wel een oude bekende tegen die zo vriendelijk zou zijn hem naar zijn Woensdrecht te rijden. Of misschien kan hij wel lopen: bergaf door de Onderstal, langs het Marktje en zo naar het einde van het dorp, waar de herberg met de naam 'Non Plus Ultra' al heel lang duidelijk de grens van het dorp aangeeft. Die naam stamt nog uit de tijd dat de katholieken – en dat waren de meeste inwoners van Woensdrecht – nog Latijn verstonden: Non Plus Ultra: Tot hier en niet verder!

Het is toch een beetje druk in Hoogerheide voor mijnheer Woensdrecht. Dat vond hij vroeger ook al. Op de grote weg van Bergen op Zoom naar Antwerpen dwars door Hoogerheide reden heel vroeger de diligence en de postkoets, later de stoomtram en de omnibus. Ook waren er toen al verschillende winkeltjes en natuurlijk volop cafés. Zou er 'Pillesie' nog zijn en het oude 'Hof van Holland'? Er was veel bedrijvigheid in de straat en dat was nu alleen maar erger geworden.

Woensdrecht was van oudsher een rustig dorpje en hij verwachtte dat dat nog zo zou zijn. Hij gaat eens een kijkje nemen. Bij het gemeentehuis – de voorgevel kent hij nog terug, maar daarachter is een compleet nieuw gemeentehuis gebouwd – loopt hij het pleintje op om zo naar de Onderstal te gaan. Een fontein met een bronzen snoek en twee kinderen, oprijzend uit de Weel, geeft een speels karakter aan dit dorpsplein. Jammer dat daar ook weer zoveel auto's staan. De mens van 1999 is toch wel verwend. Vroeger .... toen moesten wij wel lopen. 'Tempora mutantur, nos et mutamur in illis', neem mij niet kwalijk, maar ik ben nog zo gewend in het Latijn te denken: De tijden veranderen en wij met hen.

Vanuit de straat achter het postkantoor ziet mijnheer Woensdrecht een groep mensen aankomen, aangevoerd door een notabele heer met ambtsketen die een vlag torst. Wanneer de stoet dichterbij komt, ziet hij op de vlag de bekende groene golvende lijn van de Brabantse Wal en de tekst 'Gemeente Woensdrecht 750 Jaar 1249 - 1999'. Goh, denkt hij, wat aardig: ze hangen de vlag uit op mijn verjaardag. Op het moment dat de vlag wordt gehesen, vliegen er vier oude vliegtuigen boven in de strakblauwe lucht. Het moet toch wel een bijzondere dag zijn, dat er zoveel aandacht geschonken wordt aan zijn verjaardag.

Na de plechtigheid wordt iedereen uitgenodigd om een borrel te komen drinken op de verjaardag van Woensdrecht. Dus is mijnheer Woensdrecht ook maar zo vrij om mee te gaan. Binnengekomen komt hij in gesprek met die vriendelijke heer met de ambtsketen en al pratende wordt hem duidelijk gemaakt dat precies op die dag het groots opgezette feestjaar vanwege het 750 jarig bestaan van Woensdrecht wordt geopend.

Hij vertelt de burgemeester en ieder die meeluistert dat hij daar wel meer vanaf weet.
Hij heeft die 750 jaren zelf heel intensief meebeleefd. Natuurlijk heeft hij niet alles onthouden – hij wordt een dagje ouder – en jammer genoeg konden vroeger geen foto's worden gemaakt; dus veel laten zien, kan hij niet. Ze moeten hem maar op zijn woord geloven.

Mijnheer Woensdrecht vertelt over de oudste geschiedenis
Zo ongeveer 800 jaar geleden zag het er hier in de Zuidwesthoek van Brabant heel anders uit dan nu. Dat had hij altijd horen vertellen van zijn vader. De Schelde liep bijna tegen de hoge rand, die jullie tegenwoordig de Brabantse Wal noemen. Op die hoge rand lagen voornamelijk zandverstuivingen die een duinengebied vormden. Jullie kennen nog wel 'de Duintjes' van vroeger; een huis aan de Putseweg heet nog zo en vroeger ging ik zwemmen in zeebad 'de Duintjes'. Van gehuchten en dorpen was toen nog nauwelijks sprake. Langs de hoge rand lag, naar de Schelde toe, een smalle strook klei en veen.

In 1249 op 29 april werd ik geboren en precies op die dag kwam er vanuit het Vaticaan in Rome een belangrijke brief binnen bij de abt van de St. Michielsabdij in Antwerpen, waarin paus Innocentius IV de abdij bevestigde in al haar goederen en rechten. Daarin stond dat dat ook gold voor het recht dat de abdij in 'Wunsdrech' had, namelijk het 'ius patronatus' (neem me niet kwalijk, alweer Latijn), het recht om daar een pastoor te benoemen. Waarom de abdij aan de paus had gevraagd om over haar rechten en goederen het een en het ander op perkament te zetten, weet ik niet. Het zal wel te maken gehad hebben met bijvoorbeeld dat de grenzen van hun rechtsgebied niet duidelijk waren of dat andere heren rechten of goederen dreigden te confisqueren.

De abdij van St. Michiels bleef maar één jaar heer van Woensdrecht. Want al in maart 1250 verkreeg Hendrik, de heer van Breda, het recht om een pastoor aan te stellen in 'Gunsdrech'. Hendrik verruilde daarvoor met de abdij de tienden die hij in Zandvliet bezat.

Maar ook deze heer hield niet lang de rechten op Woensdrecht in zijn bezit. Want in ieder geval in 1255 is er al sprake van een Godfried van Kruiningen., 'dominus de Wildrech', heer van Woensdrecht. Hij is de eerste van de familie Van Kruiningen, die tot 1493 heer van Woensdrecht blijven. In dat jaar werden de rechten op Woensdrecht verkocht aan de heer van Bergen op Zoom, Jan III van Glymes.

Zo, dit is een beetje wat ik weet over de oudste geschiedenis van Woensdrecht en dan met name over de heren die het daar voor het zeggen hadden. Die heren zou je een beetje kunnen vergelijken met het gemeentebestuur van nu, de notaris en de rechtbank. Zij hadden heel wat macht en gezag in en over het dorp. In het dorp zelf waren het dorpsbestuur en de schepenbank die de dagelijkse gang van zaken regelden, steeds onder toezicht en met instemming van de heer. Maar eigenlijk weten we dan nog niets over het ontstaan van het dorp, over de mensen, wat deden ze voor de kost enz. Ik zal proberen dat een beetje duidelijk te maken, waarbij ik een beroep doe op mijn en uw verbeeldingsvermogen.

Mijnheer Woensdrecht herinnert zich de eerste groei van het dorp
In mijn jeugd waren nog maar weinig mensen de kunst van het schrijven meester. Wanneer er gevraagd werd: waar kom je vandaan? mompelde de man of vrouw zo iets van: Woensdrech, Goensdrech, Wildrech. De klerk die het moest opschrijven hoorde het niet goed en schreef naar eigen goeddunken op wat hij hoorde en dan bij voorkeur in 'potjes Latijn'. Zo kom je aan de verschillende schrijfwijzen.

Ik herinner mij dat in de jaren '80 van de vorige eeuw pas echt een uniforme spelling voor onze taal kwam.

Interessanter is misschien wel waar de naam vandaan komt. 'Drecht' is duidelijk, dat komt van het Latijnse 'traiectum': overzetplaats; in ons geval was er een bootje dat de mensen over de Schelde zette. Het deel 'woens' kan een verwijzing zijn naar de Westgermaanse god Wodan, de god van de oorlog, van de wijsheid en van de poëzie. Dus de echte Woensdrechtenaar komt op voor zijn rechten; hij doet dat echter met beleid en op een niet onbehouwen wijze.

Aan de hand van de betekenis van de naam kan ik wel iets vertellen over het ontstaan van Woensdrecht. Het plaatsje lag aan 't Schelt en daar was een overzetplaats naar de Zeeuwse eilanden.

Op deze foto is duidelijk te zien dat de Schelde dicht langs Woensdrecht stroomde
(Foto Gemeente-Archief Bergen op Zoom)

De schipper – zijn naam ken ik niet meer, maar misschien heette hij wel Goense – zette met zijn bootje op afroep mensen over of haalde hen van de overkant op. Als vanzelf werd de wachtplaats een ontmoetingsplaats waar de laatste nieuwtjes werden uitgewisseld. Die schipper was slim en bouwde naast zijn huisje een wachtlokaal waar de mensen wat konden gebruiken. Het eerste café van de velen die in de loop der eeuwen nog zouden volgen stond er. Ik denk dat hij het de naam 'Non Plus Ultra' heeft gegeven, want de mensen konden immers niet verder gaan dan daar. Langzamerhand kwamen er meer mensen in die omgeving wonen. Het bootje had wel eens stukken. De schipper was wel een handige man, maar hij kon toch niet alles zelf repareren. De timmerman en de smid losten voor hem de problemen op.

De meeste mensen hadden zelf een stukje grond waarop ze wat groenten verbouwden die in hun eerste dagelijkse behoeften voorzagen. Op het 'weike' liepen de os en de geit en de kippen zorgden voor de eieren en het kippenboutje. Enkelen pakten het wat grootser aan en begonnen een boerenbedrijf. Haver, rogge, gerst, vlas en meekrap werden verbouwd en verkocht. De inwoners kwamen ook aan huis kopen. Het doet me denken aan de huidige tijd, waarvan ik me heb laten vertellen dat de Woensdrechtenaar bij gebrek aan een dorpswinkel weer aangewezen is op het kopen bij de boer. Dat is toch jammer dat mijn dorpje geen behoorlijke winkelvoorziening heeft.

Een kleermaker en een schoenmaker vestigden zich. De buurtschap groeide uit tot een dorp, waar iedereen iedereen kende en samen lief en leed deelde.

Woensdrecht telde in 1437 142 woningen en 710 bewoners, in 1496 stonden er 125 huizen en woonden er 625 mensen. Hoogerheide was daarbij vergeleken een gehuchtje; in genoemde jaren 19 en 16 woningen met gemiddeld 5 personen per gezin.
Ik heb het allemaal zelf meegemaakt, maar u zult begrijpen dat ik niet alles precies heb onthouden na die honderden jaren. Maar zo moet ongeveer het begin en de eerste groei van het dorp Woensdrecht zijn verlopen.

Mijnheer Woensdrecht weet ook het een en het ander over de parochie en kerk
Voor mij als middeleeuwse mens, zo vertelt mijnheer Woensdrecht verder aan ieder die het interesseert, is het helemaal niet verwonderlijk dat de naam Woensdrecht voor het eerst in kerkelijk verband voorkomt. Het dagelijkse leven was geheel doordrenkt van het gelovig zijn. Kerk en wereld waren ineengestrengeld; voor mij en mijn tijdgenoten waren dat geen gescheiden werelden. In mijn geboortejaar stond een klein kerkje buiten de kom van het dorpje op een wel 20 meter hoge punt.

Idyllisch plaatje van Woensdrecht rond 1730
(Foto KUB Brabantica colectie)

Merkwaardig misschien in uw ogen, dat de kerk niet midden in de kern, die toen lag aan de kruising wat nu Dorpsstraat en Rijzendeweg heet, en op zo'n hoogte stond. Daar zijn uit die tijd meer voorbeelden van, zoals in Ossendrecht waar de kerk, eveneens op een hoog punt gelegen, ook op afstand van de oude kern (Aanwas) stond. De plaats van de kerk op een hoogte had voor de middeleeuwse mens symbolische betekenis: verwijzing naar de almachtige God die hoog in de hemel troont.

We hebben gezien dat in 1249 sprake was van het recht om een pastoor te benoemen. Wie de eerste pastoor is geweest, weet ik niet meer. Ik herinner mij nog wel de naam van een pastoor die in 1292 dienst deed in Woensdrecht: hij heette Theodoricus. Achternamen werden toen bijna nog niet gebruikt. Aan de kerk waren toen allerlei voorrechten ('beneficia' in het Latijn) verbonden die of door de heer of door weldoeners onder bepaalde voorwaarden waren geschonken. Zo was de pastoor verplicht op zon- en feestdagen de mis op het hoogaltaar te doen.

Later zijn er meer altaren in de kerk geplaatst waaraan op een bepaalde dag de mis moest worden opgedragen. Aan de altaren waren bepaalde inkomsten verbonden zoals (gedeelten van) opbrengsten uit landerijen, weiland of percelen bos. De pastoor moest immers ook leven en zo had hij een inkomen.

De pastoor was niet altijd zelf aanwezig in de parochie. Hij stelde dan een vervanger aan, die 'deservitor' (bedienaar) werd genoemd. De pastoor had het wel eens te druk met andere zaken omdat hij bijvoorbeeld ook in Bergen op Zoom een pastorale taak had of lid was van het kapittel aldaar.

De eerste pastoor, die ik mij nog herinner, was Petrus Heymanni (Heymans in het tegenwoordige Nederlands). Hij kon al zijn energie op de Woensdrechtse parochie richten. Hij stierf op 27 januari 1400 en werd waarschijnlijk opgevolgd door Godefridus Dankardi, die zich echter liet vervangen door Johannes Swart.

Nog één voorbeeld geef ik: van 1418 tot 1429 was Bartholomeus pastoor in Wuustwezel; maar in 1421 was hij tevens 'deservitor' in Woensdrecht, toen Nicolaus Bigge pastoor was, maar die was op zijn beurt 'deservitor' in Bergen op Zoom. Aan iedere functie waren natuurlijk inkomsten verbonden en – niets menselijks was de middeleeuwse geestelijkheid vreemd – de plaatsen die wat rijker waren, waren in trek. Ik heb het nog niet verteld, maar voor alle duidelijkheid de oude parochie Woensdrecht was veel groter dan de parochie die in 1885 werd (her)opgericht. Hoogerheide viel ook onder de middeleeuwse parochie. Daar kwam pas veel later een kapel, waarschijnlijk rond 1450, die toegewijd was aan het Heilig Kruis. De parochie Woensdrecht had als patroonheilige Onze Lieve Vrouw Hemelvaart. Het is opvallend dat nu de kerk in Hoogerheide dezelfde patroonheilige heeft. In 1689 werd Hoogerheide een zelfstandige parochie, waaronder Woensdrecht en Ossendrecht vielen. En nu vormen Hoogerheide en Woensdrecht weer één parochie: het lijkt wel de tijd van de middeleeuwen.

De kerk van Woensdrecht
Rond 1545

(Foto Gemeente-Archief
Bergen op Zoom)

Het kerkje waarin ik in 1249 werd gedoopt was een noodkerkje. Dankzij giften van de heer van Woensdrecht en van weldoeners en niet te vergeten de bijdragen van de gewone gelovigen – de meesten van hen waren financieel echt niet flink bij kas – kon er op vrij korte termijn een stenen kerk worden gebouwd. Deze was in rode baksteen opgetrokken. De kerk had een middenschip en twee zijbeuken en een kruiskoor. Er stonden verschillende altaren in de kerk bijvoorbeeld van de Nood Gods of Onze Lieve Vrouw van de Zeven Smarten, van Sint Nicolaas en van de H. Antonius. Ik heb al verteld dat aan die altaren bepaalde rechten waren verbonden, een systeem dat u in 1999 gelukkig niet meer kent. Want daar zat wel een verleidelijk commercieel gevaar aan. Maar daar zal ik verder niet over uitweiden.

Aan de kerk was ook een toren gebouwd, die al van verre opviel omdat hij op een hoogte van 20 meter stond en zelf ook nog ruim 16 meter hoog was. Het is deze toren die eeuwen heeft getrotseerd. De kerk was in de jaren 1583 – 1585, toen in West-Brabant hevig gestreden werd en mensen wegvluchtten, flink verwoest en daarna nooit meer helemaal hersteld, totdat zij in de loop van de negentiende eeuw geheel vervallen is. Maar ook de toren, bekend als de 'stompe toren', langzamerhand helemaal met klimop begroeid, moest het op 10 oktober 1944 afleggen tegen het oorlogsgeweld van de Duitsers bij de strijd om de bevrijding van Woensdrecht. Het laatste restant van het middeleeuwse Woensdrecht was hiermee verdwenen. Alleen de inmiddels gesloten begraafplaats is nog een zichtbare en tastbare herinnering aan de oudste geschiedenis. In en rondom de kerk werden van oudsher de doden begraven. Die plaats vormt de 'link' (u merkt: naast het Latijn beheers ik ook de Engelse taal) tussen verleden en heden en hopelijk ook naar de toekomst. God verhoede dat deze dierbare rustiek gelegen dodenakker opgeofferd wordt aan uitbreiding van uw dorp.

Protestantse begraafplaats Woensdrecht september 1998
(Foto R. Jacobs)

Mijnheer Woensdrecht vereert Wivina en Blasius
Nog één verhaaltje, dat geheel in de vergetelheid is geraakt, wil ik u vertellen waarbij ik een vergelijking maak met deze tijd waarnaar ik even ben teruggekeerd en waarin u zelf nog volop staat. De verering van de H. Blasius direct na de oprichting van de parochie door de toenmalige pastoor J.A. van Mens in het leven geroepen, heeft in de loop der jaren vele gelovigen van heinde en verre naar Woensdrecht getrokken. Tengevolge van de ontkerkelijking en andere wijze van geloofsbeleving is die verering wel teruggelopen, maar nog steeds vinden mensen de weg naar Blasius om de zegen met twee kaarsen te ontvangen en tot hem te bidden ter voorkoming van keelaandoeningen.

In mijn jonge jaren – en dan denk ik daarbij aan de zestiende eeuw – was Woensdrecht ook een bedevaartplaats. Daar werd toen de H. Wivina vereerd, een Vlaamse abdis die rond 1170 is gestorven en die met name in het oude hertogdom Brabant en in Vlaanderen werd vereerd. Zij werd aangeroepen tegen verschillende besmettelijke ziekten van mens en vee. Ik weet niet meer of de H. Wivina ook zo veel volk naar Woensdrecht trok als Blasius. Ik herinner mij wel dat een goede bekende van de familie een weduwvrouw uit Breda Soetken Cornelisdr. eenmaal per jaar ter beevaart naar St. Vijve – zoals Wivina toen door het gewone volk werd genoemd – kwam. In december op haar naamdag gingen wij ter kerke om haar hulp in te roepen gevrijwaard te blijven van ziekte. Met de komst van de protestanten is natuurlijk deze heiligenverering geheel verdwenen. Voorzover het mij bekend is, was Woensdrecht de enige plaats in het huidige Nederland waar zij werd vereerd. Nu nog wordt de H. Wivina vereerd in de kerk van O.L. Vrouw van Zavel in Brussel.
Het doet mij goed dat in de lijn van de traditie van de kerk Woensdrecht nog steeds de verering van de H. Blasius kent.

Mevr. Jacobs-van Beveren
Bij het informatiepaneel van
de Protestantse begraafplaats
Woensdrecht, sept. 1998
(Foto R. Jacobs)

Mijnheer Woensdrecht neemt afscheid
Mijnheer Woensdrecht begint te merken dat de mensen wat minder aandachtig gaan worden. Er staan lekkere hapjes en drankjes klaar. Hij vindt zelf ook dat hij genoeg aan het woord is geweest. Hij begint wat vermoeid te geraken en wil wel langzamerhand vertrekken. Hij kan de moed niet opbrengen Woensdrecht zelf nog te bezoeken. Misschien een andere keer. Het feestjaar is nog niet voorbij.

Hij besluit zijn verhaal met de hoop uit te spreken dat hij toch enkele interessante zaken heeft gebracht voor de mensen. Hij wenst het dorpje Woensdrecht en de gemeente met dezelfde naam, die nu de hele Zuidwesthoek van Brabant bestrijkt, een mooi feestjaar toe en alle goeds voor de toekomst: ad multos annos!

De vriendelijke mijnheer met de ambtsketen wil mijnheer Woensdrecht nog hartelijk bedanken voor de interessante uiteenzetting en hem uitnodigen om met hem het glas te heffen, maar de oude heer Woensdrecht is in het niet verdwenen, naar zijn ver verleden land.

Naschrift
Mijnheer Woensdrecht had zijn bezoek goed voorbereid. Veel had hij onthouden, maar hij had ook nogal wat in boeken moeten opzoeken. Dat waren o.a. de volgende.

- J.B. Krüger, *Kerkelijke geschiedenis van het bisdom Breda. Derde deel.* (Bergen op Zoom, z.j.) p. 447-470.
- M.J. Cosijn, *De ontwikkeling van Woensdrecht en Hoogerheide.* (Manuscript (ca. 1950) berustend in het Regionaal Archief West-Brabant te Zevenbergen)
- A. Delahaye, W. van Ham, R. Jacobs, *Woensdrecht en Hoogerheide. Kleine geschiedenis van een historische tweeling.* (Woensdrecht 1984)
- A.J. Pijnen, *Woensdrecht in zijn algemene geschiedenis en parochieel leven.* In: Tijding 1985 aflevering 1, p. 8-52.
- A.J. Pijnen, *300 Jaar parochieleven te Hoogerheide 1689-1989.* Tijding 1989 aflevering 2/3.
- P.J. Margry en Ch. Caspers, *Bedevaartplaatsen in Nederland. Deel 2: Provincie Noord-Brabant.* (Amsterdam/Hilversum 1998) p. 955-956.
- K.A.H.W. Leenders, *Van Turnhoutervoorde tot Strienemonde.* (Zutphen 1996)
- A.J.A. Bijsterveld, *Laverend tussen kerk en wereld. De pastoors in Noord-Brabant 1400-1570.* (Amsterdam 1993)

Herkomst van de familie Lameir in de Zuidwest-hoek

De oudste te traceren stamvader is Jan Lameir, waarschijnlijk geboren/gedoopt te Kalmthout of Brecht in ± 1638.Tot ongeveer 1800 waren de Lameir's voornamelijk gevestigd in de heerlijkheid Esschen-Calmpthout-Huijbergen.
De huidige "Nederlandse tak" ontstond in 1806 door het huwelijk van Amandus Lameir (V) uit Kalmthout met Joanna Maria Stoffels uit Hoogerheide.

De naam Lameir:

In de 17e eeuw zien we de naam Lameir geschreven als **La Meir**, later in de 18e eeuw e.v. wordt ze zowel geschreven alsmede ondertekend met: **Lameer, Lamaire Lameir, La Mair.**
Lameir: geen moedersnaam van het Franse la mère, zoals men zou denken maar wel afkomstig van de plaatsnaam la Meere (plaats in Frans Vlaanderen). Ook een groot moeras bij St. Omaars (Frans Vlaanderen).

Voor 1810 wordt de doopdatum vermeld omdat na 1810 de burgerlijke stand pas werd ingevoerd (Code Napoleon).Voor 1810 zijn we dus aangewezen op de gegevens uit de kerkelijke registers, zoals Doop-, Trouw- en Begraafboeken.
We kunnen er van uitgaan dat de geboortedatum meestal 1 dag eerder was of dezelfde dag, omdat de R.K.kerk voorschreef dat er binnen 24 uur gedoopt moest worden omdat bij evt. plotseling overlijden van de boreling deze niet in gewijde aarde begraven mocht worden.

I ***Jan Lameir***, chirurgijn, geboren te Kalmthout/Brecht (?) 1638/1640 (r.k.) overleden te Kalmthout op 1 september 1708 (GAK Fo 127),70 jaar oud. Jan is getrouwd te Brecht in het jaar 1665 ? voor de kerk (r.k.), op ong. 27-jarige leeftijd met ***Maria Daniels Rombouts*** (ongeveer 21 jaar oud), geboren rond 1644 (?) (r.k.), dochter van Daniel Rombouts en Elisabetha Putcuyps.
Jan Lameir was chirurgijn en wordt in de schepenakten verder vermeld als mr. Jan of mr. Johan.

Uit de schepenakten van Kalmthout:
mr. Jan Lameir koopt in 1703 een huis met erf te Kalmthout van wees mr. Dielis Verpoorten gehuwd met Jenneken Bussers.(SAK 36A-78-1703). Sterfhuis mr .Johan Lameir gehuwd met Maria Rombouts(Kalmthout).(SAK 33D-63-1708).
Weduwe en kinderen van mr. Johan Lameir cederen de opbrengst van de boedel-verkoop aan wees mr. Dielis Verpoorten gehuwd met Jenneken Bussers.(SAK 3Z-134-1708).
Maria Rombouts weduwe van mr. Johan Lameir staat alle onbetaalde kopen van de koopdag van haar man af aan wees mr. Dielis Verpoorten gehuwd met Jenneken Bussers.(SAK 30E-24-1708).

Alle kinderen zijn gedoopt in de St.Michiels-kerk te Brecht.

Uit dit huwelijk:

1 Daniel Lameir, gedoopt te Brecht op 22 augustus 1666 (GAB Fo 2A/436) (r.k).
(doopgetuigen waren Corneel Wauters en Maria Wauters), volgt onder II.

2 *Corneel Lameir*, gedoopt te Brecht op 4 augustus 1671 (GAB F0 2A/436) (r.k.)
(doopgetuigen waren Jacob Janssen en Maria Antonissen).

3 *Jan Lameir*, gedoopt te Brecht op 24 december 1673 (GAB F0 2A/436) (r.k.) (doopgetuigen waren Adriaen de Kinderen en Anna Meyvis), overleden te Brecht op 14 december 1682 (GAB Fo 4/47), 8 jaar oud.

4 *Guilhelmus Lameir*, gedoopt te Brecht op 21 december 1676 (GAB Fo 2A/436) (r.k.) (doopgetuigen waren Antoon Joannis Lenaerts en Christina Janssens).

5 *Gisleen Lameir*, gedoopt te Brecht op 16 oktober 1680 (GAB Fo 2A/436) (r.k) (doopgetuigen waren Henri Heufkens en Maria Wilberts).

6 *Catharina Lameir*, gedoopt te Brecht op 2 juli 1683 (GAB Fo 2A/437) (r.k.) (doopgetuigen waren Corneel Henrici van Aerde en Catharina Jacoba Peeters), overleden te Brecht op 12 augustus 1693 (GAB Fo 4/47), 10 jaar oud.

7 *Jan Lameir*, gedoopt te Brecht op 17 oktober 1689 (GAB Fo 2A/437) (r.k.) (doopgetuigen waren Matthias Jacobus Janssen en Anna Jacoba Pellens), overleden te Brecht op 8 juni 1748 (GAB Fo 4/49), 58 jaar oud.

II ***Daniel Lameir***, vorster gem. Kalmthout, gedoopt te Brecht op 22 augustus 1666 (GAB Fo 2A/436) (r.k.), overleden te Kalmthout op 28 mei 1742 (GAK F0 62), 75 jaar oud, zoon van Jan Lameir (I) en Maria Daniels Rombouts. Daniel is getrouwd te Kalmthout op 13 oktober 1697 (GAK Fo 32) voor de kerk (r.k.) (getuigen waren Petrus Mallens en Jacobus Coen Bac), op 31-jarige leeftijd met ***Antonia Godefrieda Leermaekers*** (ongeveer 29 jaar oud), geboren rond 1668 (?) (r.k.), overleden te Kalmthout op 26 februari 1733 (GAK Fo 20), ongeveer 65 jaar oud, dochter van Godefridus Leermaekers.

Uit de schepenakten van Kalmthout:

Adriaentien Geerts van Loon (dochter van Geert van Loon X Cathalijn Adriaen Driessens) gehuwd met Adriaen Peeter Pachters, soldaat te Lier onder de graaf van Rupelmonde, verhuurt? het huis "den Lochtenbergh" te Kalmthout-heuvel aan Daniel Lameir in 1703 (SAK 3Y-134-1703).

Cathelijn Adriaen Andriesen, weduwe van Geert van Loon, laat het huis "den Lochtenbergh" aan Daniel Lameir in 1704 (SAK 34B-30-1704).

Wees Adriaen Hendricx gehuwd met Maria Vandeneynde verkopen Daniel Lameir huis en erf op Kalmthout-heuvel (SAK 4R-12-1738).

Daniel Lameir trad behalve als gemeente-vorster ook op als deurwaarder, getuige een verslag uit "De terreur van de Malimansen":

> In het jaar 1720,wint chirurgijn Joris Janssens van Nieuwmoer een proces tegen de familie Malemans, waarschijnlijk wegens niet betaling van geleverde diensten. Om de schuld te voldoen worden op 10 December twee gerechtsdienaars, te weten: DANIEL LAMEIR van Kalmthout en Peeter Buijsen van Essen, onder begeleiding van een soldaat op pad gestuurd om uit de boerderij een pand te halen, dat openbaar verkocht kan worden. Aan de ingangsweg van de twee hoeven gekomen, lopen ze al dadelijk op vader Malimans, dochter Sebelia en zoon Peeter. Ze weigeren de deurwaarders binnen te laten. Thomas

dreigt: "Ick raede u geenen pant te nemen off het sal qualijck medu affloopen". Wanneer ze toch proberen de ingang van de woning te bereiken, grijpen Sebelia en Peeter elk een riek en versperren de toegang tot het huis en stal. Indien ze nog een stap verder zetten, garanderen ze hen: "met riecken doort lijff te steken (so sij seijden) dat de dermen daer souden uijtloopen!". Sebelia voegt er aan toe dat wanneer de schout zelf komt, hij het eerste slachtoffer zal zijn, en herhaalt: "Wie pant neemt sal men doort lijff steken dat de dermen sullen naerslijpen". Na zo'n tegenwerking nemen zowel de dappere soldaat als de twee gerechtsdienaars wijselijk de benen, en gaan hun relaas vertellen bij de schout en schepenen.

Uit dit huwelijk:

1 *Cornelius Lameir*, gedoopt te Kalmthout op 18 september 1698 (GAK Fo 105) (r.k.) (doopgetuigen waren Cornelius Cornelissen en Cornelia Leermaekers), overleden te Kalmthout op 6 mei 1707 (GAK Fo 125), 8 jaar oud.

2 *Joannes Lameir*, gedoopt te Kalmthout op 19 augustus 1700 (GAK Fo 120) (r.k.) (doopgetuigen waren Joannes Palinx en Petronilla Panen), overleden te Kalmthout op 3 februari 1711 (GAK Fo 133), 10 jaar oud.

3 ***Amandus Daniel Lameir***, gedoopt te Kalmthout op 22 november 1702 (GAK Fo 134) (r.k.) (doopgetuigen waren Joannes Lameir en Elisabetha Mallens), volgt onder III.

4 *Maria Lameir*, gedoopt te Kalmthout op 28 juni 1705 (GAK Fo 147) (r.k.) (doopgetuigen waren Martinus Lameir en Adriana Godefrida Leermaekers), ongehuwd overleden op 18 december 1735 (GAK Fo 27), 30 jaar oud.

5 *Cornelius Lameir*, gedoopt te Kalmthout op 29 januari 1708 (GAK Fo 159) (r.k.) (doopgetuigen waren Joannes Palinx en Cornelia Leermaekers), overleden te Kalmthout op 5 februari 1718 (GAK Fo 149), 10 jaar oud.

III ***Amandus Daniel Lameir***, gedoopt te Kalmthout op 22 november 1702 (GAK Fo 134) (r.k.), overleden aldaar op 14 oktober 1773 (GAK Fo 118), 70 jaar oud, zoon van Daniel Lameir (II) en Antonia Godefrieda Leermaekers. Amandus is getrouwd te Kalmthout op 3 mei 1736 (GAK Fo 102) voor de kerk (r.k.) (getuigen waren Daniel Lameir en Adrianus Bernaerts), op 33-jarige leeftijd met ***Magdalena Bernaerts*** (25 jaar oud), gedoopt te Kalmthout op 26 april 1711 (GAK Fo 174) (r.k.) (doopgetuigen waren Mareijns Petrus Geersen en Magdalena Janssen Bernaerts), overleden te Kalmthout tussen 1743 en 1773, dochter van Cornelius Bernaerts (Landbouwer) en Cornelia Vanhoydonck.

Uit de schepenakten van Kalmthout:

Amandus en Magdalena kopen in 1738 een stede op Kalmthout-heuvel van Wees Adriaen Adrianus Hendricx gehuwd met Maria Vandeneynde (SAK 5A-232- 1738). Eveneens in 1738 nemen zij een rente uit 1682 voor Joannes Botterschot. Tot hunne laste zijnde: 316 gld (SAK 6J-33-1738).

Uit dit huwelijk:

1 *Daniel Lameir*, gedoopt te Kalmthout op 12 april 1737 (GAK Fo 90) (r.k.) (doopgetuigen waren Daniel Lameir en Joanna Antonissen), overleden te Kalmthout op 20 april 1737 (GAK Fo 40), 8 dagen oud.

2 *Maria Cornelia Lameir*, gedoopt te Kalmthout op 1 juli 1738 (GAK Fo 94) (r.k.) (doopgetuigen waren Adrianus Leermaekers en Maria van Velthoven), ongehuwd overleden te Kalmthout op 16 december 1786 (GAK Fo 181), 48 jaar oud.

3 ***Martinus Lameir***, gedoopt te Kalmthout op 23 oktober 1740 (GAK Fo 104) (r.k.) (doopgetuigen waren Amandus Lameir en Joanna Meghens), volgt onder IV.

4 *Gerardus Lameir*, gedoopt te Kalmthout op 28 december 1743 (GAK Fo 117) (r.k.) (doopgetuigen waren Gerardus Vijants en Maria Lameir).

IV ***Martinus Lameir***, landbouwer, gedoopt te Kalmthout op 23 oktober 1740 (GAK Fo 104) (r.k.), overleden aldaar op 6 december 1790 (GAK Fo 185), 50 jaar oud, zoon van Amandus Daniel Lameir (III) en Magdalena Bernaerts.
Martinus is voor de 1e maal getrouwd te Kalmthout op 24 mei 1774 (GAK Fo 208) voor de kerk (r.k.) (getuigen waren Franciscus Heestermans en Jacobus Bernaerts), op 33-jarige leeftijd met ***Joanna Heestermans*** (27 jaar oud), gedoopt te Kalmthout op 21 maart 1747 (GAK Fo 128) (r.k.), overleden aldaar op 10 mei 1775 (GAK Fo 122), 28 jaar oud, dochter van Franciscus Heestermans en Joanna Duynen.

Uit dit huwelijk:

1 *Joannes Franciscus Lameir*, sigarenmaker, gedoopt te Kalmthout op 2 mei 1775 (GAK Fo 45) (r.k.) (doopgetuigen waren Joanna Heestermans en Maria Cornelia Lameir), overleden te Kalmthout op 11 februari 1848 (GAK akte 8), 72 jaar oud.
Joannes is getrouwd te Kalmthout op 24 mei 1801 (GAK akte 3), op 26-jarige leeftijd met *Joanna Maria Geerts* (23 jaar oud), gedoopt te Kalmthout op 5 februari 1778 (GAK Fo 54), overleden aldaar op 19 april 1822 (GAK akte 9), 44 jaar oud, dochter van Adrianus Geerts en Dymphna van Doren.

Martinus is voor de 2e maal getrouwd te Kalmthout op 25 augustus 1777 (GAK Fo 27) voor de kerk (r.k.) (getuigen waren Joannes Hertoghs en Gerardus Heestermans), op 36-jarige leeftijd met ***Cornelia Hertoghs*** 24 jaar oud), gedoopt te Huybergen op 26 december 1752 (SAZ Fo 6/73) (doopgetuigen waren Jacobus Peterse Plompe en Anna Hertoghs), overleden te Kalmthout op 24 oktober 1805 (GAK akte 4), 52 jaar oud, dochter van Adriaen Cornelisse Hertoghs (Landbouwer) en Barbara Aertse van Loenhaut.

De 2e vrouw van Martinus, Cornelia Hertoghs, huwt na het overlijden van Martinus zelf voor de 2e maal op 22 augustus 1791 te Kalmthout met Petrus Sanders, zelf ook weduwnaar. Getuigen bij dit huwelijk waren: Augustinus Sanders en Joannes Franciscus Heestermans.(GAK 28M-fiche 5/folio 235).

Uit dit huwelijk:

2 *Joanna Lameir*, gedoopt te Kalmthout op 19 augustus 1778 (GAK Fo 56) (r.k.) (doopgetuigen waren Cornelius Hertoghs en Maria Cornelia Lameir), overleden te Zundert op 23 februari 1817 (SAZ akte 9), 38 jaar oud. Joanna was gehuwd met *Gerardus Leys.*

3 *Maria Magdalena Lameir*, gedoopt te Kalmthout op 14 juli 1780 (GAK Fo 69) (r.k.) (doopgetuigen waren Martinus Bernaerts en Anna Maria Hertoghs), ongehuwd overleden op 23 december 1803 (GAK Fo 7), 23 jaar oud.

4 ***Amandus Lameir***, gedoopt te Kalmthout op 4 maart 1782 (GAK Fo 79) (r.k.) (doopgetuigen waren Joannes Hertoghs en Joanna Antonissen), volgt onder V.

5 *Adrianus Lameir*, gedoopt te Kalmthout op 3 oktober 1783 (GAK Fo 90) (r.k.) (doopgetuigen waren Jacobus Bernaerts en Anna Maria Dries). Adrianus is getrouwd te Kalmthout op 2 mei 1810 (GAK akte 7), op 26-jarige leeftijd met *Maria Hertoghs* (24 jaar oud), geboren te Essen op 5 september 1785 (GAE Fo X/1094) (r.k.), overleden te Kalmthout op 8 juni 1849 (GAK akte 21), 63 jaar oud, dochter van Joannes Hertoghs en Joanna Brouwers.

6 *Gerardus Lameir*, landbouwer, gedoopt te Kalmthout op 13 december 1785 (GAK Fo 104) (r.k.) (doopgetuigen waren Gerardus Aerden Aertsen en Allegundis Cabus), overleden te Kalmthout op 19 januari 1867 (GAK akte 7), 81 jaar oud. Gerardus is voor de 1e maal getrouwd te Essen op 10 juli 1807 (GAE Akte 10)op 21-jarige leeftijd met *Dymphna Nuyten* (21 jaar oud), gedoopt te Essen op 9 juni 1786 (GAE Fo X/1098) (r.k.), overleden te Kalmthout op 24 februari 1823 (GAK akte 7), 36 jaar oud, dochter van Matthijs Nuyten en Helena Jacobs. Gerardus is voor de 2e maal getrouwd te Kalmthout op 15 januari 1824 (GAK akte 1),op 38-jarige leeftijd met *Catharina Jacobs* (30 jaar oud) geboren te Kalmthout op 6 juni 1793 (GAK Fo 179), overleden aldaar op 17 maart 1832 (GAK akte 12), 38 jaar oud, dochter van een onbekende vader en Anna Jacobs. Gerardus is voor de 3e maal getrouwd te Kalmthout op 9 mei 1834 (GAK akte 14), op 48-jarige leeftijd met *Anna Catharina van Thillo* (42 jaar oud),geboren te Kalmthout op 19 januari 1792 (GAK Fo 143), overleden aldaar op 14 mei 1850 (GAK akte 19), 58 jaar oud, dochter van Jacobus van Thillo en Anna van Gestel.

7 *Wilhelmus Lameir*, landbouwer, gedoopt te Kalmthout op 17 augustus 1787 (GAK Fo 114) (r.k.) (doopgetuigen waren Wilhelmus Bernaerts en Anna Maria Heestermans), overleden te Rucphen op 4 februari 1873 (GAR akte 15), 85 jaar oud.
Wilhelmus is getrouwd te Essen op 5 april 1818 (GAE akte 2), op 30-jarige leeftijd met *Maria Catharina van Ginderen* (28 jaar oud), geboren te Essen op 10 maart 1790 (GAE Fo X/1119) (r.k.), overleden te Rucphen op 27 maart 1873 (GAR akte 38), 83 jaar oud, dochter van Joseph van Ginderen en Dymphna Dekkers.

V ***Amandus Lameir***, kuipenmaker/koster, gedoopt te Kalmthout op 4 maart 1782 (GAK Fo 79) (r.k.), overleden te Hoogerheide op 26 juli 1845 (SAZ akte 21), 63 jaar oud, zoon van Martinus Lameir (IV) en Cornelia Hertoghs. Amandus is getrouwd te Hoogerheide op 28 november 1806 (SAZ Fo 15/26) (getuigen waren Servais de Herdt en A.Kuylen), op 24-jarige leeftijd met ***Joanna Maria Stoffels*** (30 jaar oud), gedoopt te Hoogerheide op 10 januari 1776 (SAZ Fo 6I/210) (r.k.) (doopgetuigen waren Joannes Stoffels en Adriana Adriaense),

overleden op 25 april 1847 (SAZ akte 8), 71 jaar oud, dochter van Michael Stoffels en Maria Elisabeth van Oevelen.

Amandus was naast kuipenmaker tevens koster en verzorger van het paard van pastoor Hoffen te Hoogerheide. Als koster verdiende hij f 60,- per jaar, met het vasthouden en onderhouden van het paard mee f 80,-. Voor het schoonhouden en vegen van de kerk f 6,- tot f 8,- per jaar. Woonden na 1820 te Hoogerheide in wijk B nr.21 (Fianestraat-oost). In de periode 1814-1820 te Huijbergen.

Uit dit huwelijk:

1 *Anna Cornelia Lameir*, gedoopt te Hoogerheide op 28 april 1808 (SAZ Fo 7/83) (r.k.) (doopgetuigen waren Michael Stoffels en Joanna Lameir), overleden te Essen op 25 april 1881 (GAE akte 14), 72 jaar oud.
Anna is getrouwd te Essen op 7 september 1832 (GAE akte 16), op 24-jarige leeftijd met *Petrus Joannes Loos* (27 jaar oud), landbouwer, geboren te Essen op 13 maart 1805 (r.k.), overleden aldaar op 20 juli 1869, 64 jaar oud, zoon van Petrus Loos en Anna Goetstouwers.

2 *Joannes Franciscus Lameir*, gedoopt te Hoogerheide op 14 juni 1810 (SAZ Fo 7/107) (r.k.) (doopgetuigen waren Joannes Franciscus Lameir en Maria Elisabeth van Oevelen), overleden te Huijbergen op 24 februari 1820 (SAZ akte 5), 9 jaar oud.

3 *Maria Theresia Lameir*, geboren te Huijbergen op 10 april 1814 (SAZ akte 5) (r.k.), overleden te Putte op 25 april 1881 (SAZ akte 10), 67 jaar oud. Maria is getrouwd te Hoogerheide op 21 januari 1853 (SAZ akte 4), op 38-jarige leeftijd met *Arnoldus van Loon* (27 jaar oud), tapper/stratenmaker, geboren te Wouw op 29 juli 1825 (GAW akte 47) (r.k.), overleden te Hoogerheide op 22 april 1914 (SAZ akte 28), 88 jaar oud, zoon van Adrianus van Loon en Maria Catharina Gelten.

4 ***Petrus Joannes Lameir***, geboren te Huijbergen op 28 februari 1816 (SAZ akte 8) (r.k.), volgt onder VI-a.

5 *Adrianus Lameir*, geboren te Huijbergen op 10 april 1818 (SAZ akte 6) (r.k.), volgt onder VI-b.

VI-a ***Petrus Joannes Lameir***, kuiper/grutter/winkelier, geboren te Huijbergen op 28 februari 1816 (SAZ akte 8) (r.k.), overleden te Hoogerheide op 10 maart 1893 (SAZ akte 13), 77 jaar oud, zoon van Amandus Lameir (V) en Joanna Maria Stoffels.

Petrus heeft gediend bij de Nationale Militie als loteling no.26 van het jaar 1834 en heeft 4 jaren dienst gedaan bij de 7e Afdeling Infanterie alleen is niet bekend waar. Zijn diensttijd zal vermoedelijk van 1835 tot 1839 zijn geweest.(Certificaat no.269 v.d. Nat.Militie Prov. Noord Brabant)

Petrus is voor de 1e maal getrouwd tussen 1839 en 1841,op 23- tot 25- jarige leeftijd met ***Joanna Elisabeth van Gerwen*** (20 jaar tot 22 jaar oud),geboren te Oirschot op 4 april 1819 (GAO akte 15)(r.k.), overleden te 's-Hertogenbosch op 28 januari 1849 (GA s'B. Fo 204/471), 29 jaar oud, dochter van Wilhelmus van Gerwen (Metselaar)en Joanna van Antwerpen.

Dit 1e huwelijk van Petrus zal waarschijnlijk hebben plaats gehad in de periode dat hij als militair gediend heeft ergens tussen 1835 en 1839 vermoedelijk in de buurt van 's-Hertogenbosch.
De mogelijkheid bestaat dat hij daar Joanna van Gerwen heeft leren kennen en haar daar gehuwd heeft. Voor zover bekend zijn er uit dit 1e huwelijk geen kinderen.

Petrus is voor de 2e maal getrouwd te Ossendrecht op 27 februari 1856 (SAZ akte 3), op 39-jarige leeftijd met ***Susanna Cleeren*** (38 jaar oud), geboren te Ossendrecht op 27 juli 1817 (SAZ akte 10) (r.k.), overleden te Hoogerheide op 3 april 1879 (SAZ akte 17), 61 jaar oud, dochter van Adriaan Cleeren (landbouwer) en Maria Theresia Vernaven.

Uit dit huwelijk:

1 *Doodgeboren zoon*, geboren te Hoogerheide op 16 december 1856 (SAZ akte 27).

2 *Maria Louisa Lameir*, geboren te Hoogerheide op 16 december 1857 (SAZ akte 59) (r.k.), overleden aldaar op 11 februari 1858 (SAZ akte 11), 57 dagen oud.

3 ***Cornelis Amandus Lameir***, geboren te Hoogerheide op 21 oktober 1860 (SAZ akte 38) (r.k.), volgt onder VII.

VI-b ***Adrianus Lameir***, kuipenmaker, geboren te Huijbergen op 10 april 1818 (SAZ akte 6) (r.k.), overleden te Hoogerheide op 3 september 1902 (SAZ akte 62), 84 jaar oud, zoon van Amandus Lameir (V) en Joanna Maria Stoffels. Adrianus is getrouwd te Hoogerheide op 1 mei 1852 (SAZ akte 6), op 34-jarige leeftijd met ***Maria de Jong*** (25 jaar oud), geboren te Hoogerheide op 12 december 1826 (SAZ akte 29) (r.k.), overleden aldaar op 28 november 1907 (SAZ akte 53), 80 jaar oud, dochter van Antonius de Jong (bouwman) en Joanna Adriaanse.

Adrianus was mede-oprichter van de handboog-schutterij " De Eendracht" in 1849.Hij bleef zijn leven lang verbonden aan deze schutterij, in september 1899 vierde hij op 81 jarige leeftijd als enig overgebleven oprichter het 50 jarig jubileum van de schutterij.

Uit dit huwelijk:

1 *Isabella Lameir*, geboren te Hoogerheide op 26 maart 1854 (SAZ akte 14) (r.k.), overleden aldaar op 13 oktober 1916 (SAZ akte 67), 62 jaar oud.
Isabella is getrouwd te Hoogerheide op 8 augustus 1882 (SAZ akte 11), op 28-jarige leeftijd met *Petrus Soffers* (34 jaar oud), schoenmaker, geboren te Hoogerheide op 20 februari 1848 (r.k.), overleden aldaar op 6 januari 1926, 77 jaar oud, zoon van Cornelis Soffers (schoenmaker) en Joanna Montree.

2 *Petrus Jacobus Lameir*, geboren te Hoogerheide op 2 juni 1857 (SAZ akte24(r.k.), overleden aldaar op 16 februari 1875 (SAZ akte 8), 17 jaar oud.

De hooge jaren, die op den weg der gerechtigheid gevonden worden, zijn eene ware eerekroon.
Prov. XVI: 31.

In uwe gebeden wordt aanbevolen
de Ziel van Zaliger

ADRIANUS LAMEIR,

Echtgenoot van

MARIA DE JONG,

geboren te Hoogerheide 10 April 1818,
en aldaar overleden den 3 September 1902,
voorzien van de HH. Sacramenten der Stervenden.

Gelukkig en verstandig is de mensch die in zijn leven tracht te zijn, gelijk hij verlangt bevonden te worden in het uur van zijnen dood.
Thom. à Kemp.

Vol betrouwen op den Heer is hij gestorven; hij is heengegaan om het rijk te beerven in het hemelsch Jerusalem. Mach. VII: 40, H. Ambr.

Dierbare Echtgenoote en Familie, weest niet bedroefd, want de vreugde des Heeren is in onze kracht... Houdt uw hart op God gericht, weest getroost, wij zullen elkander wederzien in den hemel. Rom. VI, 8, H. Franc. v. Sal.

Vaartwel, gij allen die mij bemind hebt, bewijst mij uwe liefde met voor mij te bidden. H. Greg.

Jesus, Maria, Josef, ik geef U mijn hart, mijn geest en mijn leven. (100 dagen aflaat.)

VERDULT, Koster, Hoogerheide

Bemind zij overal het H. Hart van Jezus.
(100 dagen aflaat.)

Bid voor de Ziel van Zaliger

MARIA CATHARINA DE JONG,

echtgenoote van

ADRIANUS LAMEIR,

geboren te Hoogerheide 12 December 1826
en aldaar overleden 28 November 1907,
voorzien van de H.H. Sacramenten
der Stervenden.

Zalig zijn de dooden die in den Heer sterven. Nu immers, zegt de H. Geest, rusten zij uit van hunnen arbeid, want hunne werken volgen hen. (Apoc 14-13.)

Als eene zorgvuldige vrouw en moeder heeft zij op de gangen van haar huis acht geslagen en hare dagen niet in ledigheid doorgebracht. (Spr. 31)

Een goed leven verkwikt den geest en een rein geweten geeft groot vertrouwen bij God. (Thom a Kempis B 1 H II)

Weent niet over mijnen dood, maar bidt voor mij.

Genadige Jesus, geef haar de eeuwige rust.

Mijn Jesus, barmhartigheid.
100 dagen aflaat.

P. G. M. Verdult, Hoogerheide.

Bidt voor de Ziel van Zaliger

Mejuffrouw

Isabella Cornelia Maria LAMEIR,

Echtgenoote van

Petrus Adrianus SOFFERS,

geboren te Hoogerheide den 27en Maart 1854
en aldaar overleden den 13en October 1916,
voorzien van de laatste H.H. Sacramenten.

Op uwe barmhartigheid heb ik gehoopt, o Heer! Waarom is mijne kwaal zonder hoop geweest? Gelijk het den Heer behaagd heeft, zoo is het geschied: de naam des Heeren zij gezegend. Job. I. Ps. XII.

Ik weet, dat mijn Verlosser leeft en ik ten jongsten dage uit de aarde zal verrijzen. Ik zelf zal Hem zien en mijne oogen zullen Hem aanschouwen.
Job. XIX.

Dierbare Echtgenoot en Bloedverwanten, helpt mij door uwe gebeden tot God. Rom. XV. 3.

Onze Vader. Wees Gegroet.

P. G. M. Verdult, R. K. Koster, Hoogerheide.

Bid voor de ziel van Zaliger
den Heer

Petrus Adrianus SOFFERS

Weduwnaar van Mejuffrouw

ISABELLA LAMEIR,

Weldoener der kerk en lid van den Confraterie van het H. Sacrament.
Geboren te Hoogerheide 20 Februari 1848, aldaar, gesterkt door de H. Sacramenten, godvruchtig overleden 6 Januari 1927.

Hij was een oprecht en vroom man, vreesde God en week af van het kwaad. Job. I. 1.

Zie, hier ben ik, o Heer, Gij hebt mij geroepen. 1 Kon. 3, 9.

Zalig de dienaars, die de Heer bij zijn komst wakende vindt.
Luc. 12, 37.

Een dienaar van Maria heeft in 't stervensuur niet te vreezen.
H. Bern.

O Maria, zoo menigmaal heb ik u met vertrouwen aangeroepen. Vergeet mij niet, opdat ik u spoedig aanschouwe in den hemel.
H. Gen.

Dierbare familieleden en vrienden. Vergeet mij niet in uw gebeden bij God.

Zoet Hart van Jezus, wees mijn liefde.

Zoet Hart van Maria, wees mijn toevlucht.

H. Holtzer, Koster-Org. Hoogerh.

†

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

CORNELIS AMANDUS LAMEIR

Echtgenoot van

JOHANNA SMOUT

Vereerd met de Eere Medaille der Oranje-Nassau Orde
Lid van het Broederschap van Beirendrecht.
Geboren te Hoogerheide, den 21 October 1860 en aldaar overleden, den 10 Aug. 1934 meer malen gesterkt door de H. Sacramenten der Stervenden.

In benauwdheden en pijnen gingen mijn laatste levensdagen voorbij en mijne kracht bezweek onder mijn ellende.
Ps XXX, II.
Ik riep daarom en zocht den Heer, en Hij verhoorde mij en Hij verloste mij uit al mijn benauwdheden. Ps XXX III, 5.
Zijn laatste dagen waren smartelijk; doch hij verduurde ze met voorbeeldig geduld, tot stichting van allen geheel aan Gods heiligen wil overgegeven. Ps IV: 9
Dierbare Echtgenoote, geliefde kinderen en kleinkinderen, gij treurt nu wel; maar ik zal U wederzien, en dan zal uw hart zich verheugen. Bemint elkander Bid veel voor mij. Joan. XVI: 22.
Mijn Jezus Barmhartigheid.
Zoet Hart van Maria wees mijn heil.

H. HOLSTER Koster Org. Hoogerheide.

†

GEDENK IN UW GEBEDEN
de Ziel van Zaliger

JOHANNA SMOUT

echtgenote van

CORNELIUS AMANDUS LAMEIR

geboren te Ossendrecht 13 April 1867 en overleden te Ossendrecht 14 Mei 1953, voorzien van de H.H. Genademiddelen.

God heeft onze moeder op Hemelvaartsdag tot Zich geroepen. En wij danken God dat Hij ons zulk een moeder gaf. Wij danken Hem omdat Hij ons zo lang onze moeder liet behouden.

Zij was een moeder. Haar leven was één voorbeeld van godsvrucht, van liefde voor haar kinderen. Rusteloos was zij bezig, met ledige handen zat zij nooit. Zij blijft voor haar kinderen en nabestaanden een boek vol wijsheid.

Beste kinderen, ik kan u niet genoeg dankbaar zijn voor uw zorgen aan mij. Bidt goed voor mij en weest goed voor elkaar.

Lieve Moeder Maria, zegen mijne dierbaren.

J. v d. Poel, R.K. Koster-Organist, Ossendrecht

VII ***Cornelis Amandus Lameir***, kuiper/klerk, geboren te Hoogerheide op 21 oktober 1860 (SAZ akte 38) (r.k.), overleden aldaar op 10 augustus 1934 (SAZ akte 16), 73 jaar oud, zoon van Petrus Joannes Lameir (VI-a) en Susanna Cleeren.
Cornelis is getrouwd te Ossendrecht op 3 februari 1893 (SAZ akte 6), op 32-jarige leeftijd met ***Johanna Smout*** (25 jaar oud), geboren te Ossendrecht op 13 april 1867 (SAZ akte 21) (r.k.), overleden aldaar op 14 mei 1953, 86 jaar oud, dochter van Jacobus Smout (arbeider/tapper) en Joanna Theresia Buurmans.

Cornelis Amandus werd in zijn tijd voornamelijk aangesproken en vernoemd met zijn tweede voornaam, die weer verkort werd tot Mandus.
Hij stond bekend om zijn onafscheidelijke pijp of sigaar. In 1880 trad hij in dienst bij de peekoffie-fabriek "Het Roode Anker" te Ossendrecht. Aanvankelijk als kuiper maar toen men op een gegeven moment ontdekte welk een mooi handschrift hij had werd hij te werk gesteld als boekhouder. In deze functie maakte hij 50 dienstjaren vol, evenveel als zijn werkgever dhr. Mattheeussens.
Naar aanleiding van dit dubbele jubileum verscheen een artikel in het dagblad "De Zoom" van Maandag 24 Maart 1930 onder de kop "Twee zeldzame jubilea te Ossendrecht".

Dhr. J. Mattheeussens en Corn. Amandus Lameir (r)
Bij hun 50 jarig jubileum bij peekoffiefabriek "Het Roode Anker" te Ossendrecht

Hieronder volgt een gedeelte:
"Het is ons gelukt een foto te krijgen van dhr. La Mair zonder dat hij zijn trouwen kameraad bij zich heeft. Want zoo men ons vertelde is dhr. La Mair een liefhebber van rooken. De sigaren bewaart hij voor Zondags en zijn pijpje verschaft hem het genoegen tijdens zijn arbeid. Toen wij dan ook binnen kwamen op zijn kantoor troffen wij hem aan met de pijp in den mond. Met een krachtige handdruk maakten wij kennis met dezen trouwen boekhouder. Hij is een eenvoudige man die op kalme wijze met ons een praatje heeft gemaakt. Hij vertelde ons hoe hij als jongen op de fabriek was gekomen, eerst in de afdeling kuiperij en daarna op het kantoor. Van den directeur vernamen wij dat deze man zo netjes kon schrijven. Men had ons dat niet behoeven te vertellen want tijdens ons gesprek viel ons oog op eenige enveloppen voorzien van een adres. Een keurige sierlijke hand getuigt van netheid en dat voor een man die eveneens dit jaar zijn 70ste verjaardag hoopt te vieren. Hij vertelde ons iets van zijn huishouden, van zijn jongens en van het prettige samenwerken met patroons. Op onze vraag of hij iets wilde vertellen van de groote omzetten, die voor den oorlog werden vertransporteerd vertelde hij ons hoe vroeger alles per kar moest worden verzonden, terwijl thans de auto dit werk ten zeerste vergemakkelijkt.
"Je rijdt zeker iederen avond met den auto mee naar huis "zoo was onze vraag". Neen, mijnheer, ik ga iederen morgen en iederen avond met de fiets naar Hoogerheide".
"Maar toch zeker niet in den winter", zoo was onze vraag. "Jawel" zoo zijde hij, "alleen" vorige winter met dien strenge koude toen kwam ik per tram, maar dan moet het toch al heel slecht weer zijn, hoor". Dhr. La Mair wandelt ook graag want hij loopt des zomers, als het mooi weer is, langs den tramlijn van Ossendrecht naar Hoogerheide. Zijn tegenwoordige patroons spraken vol lof over dezen jubilaris, en roemden zijn werk bijzonder".

Corn. Amandus Lameir x Johanna Smout
(1860-1934) (1867-1953)

Uit het huwelijk van Cornelis Amandus en Johanna:

1 ***Adrianus Lameir***, geboren te Hoogerheide op 7 december 1893 (SAZ akte 83) (r.k.), volgt onder VIII-a.

2 ***Jacobus Lameir***, geboren te Hoogerheide op 6 april 1895 (SAZ akte 26) (r.k.), volgt onder VIII-b.

3 *Louisa Lameir*, huishoudster, geboren te Hoogerheide op 2 december 1896 (r.k.), ongehuwd overleden te Rotterdam op 24 november 1984, 87 jaar oud.

4 *Maria Lameir*, geboren te Hoogerheide op 21 december 1898 (r.k.), overleden aldaar op 31 mei 1900 (SAZ akte 23), 1 jaar oud.

5 ***Emile Lameir***, ambtenaar Min.v.Financien, geboren te Hoogerheide op 18 juni 1900 (r.k.), overleden te 's-Gravenhage op 10 februari 1956, 55 jaar oud.
Emile is getrouwd te Rijswijk (Z.H.) op 25 mei 1932, op 31-jarige leeftijd met ***Clara Alida Gerritsma*** (24 jaar oud), geboren te Sneek op 14 november 1907 (r.k.), overleden te 's-Gravenhage op 15 februari 1991, 83 jaar oud.

6 ***Petrus Lameir***, geboren te Hoogerheide op 19 januari 1902 (r.k.), volgt onder VIII-c.

7 *Helena Cornelia Lameir*, naaister, geboren te Hoogerheide op 11 april 1904 (r.k.), overleden te Rotterdam op 27 juni 1992, 88 jaar oud. Helena is getrouwd te Hoogerheide op 17 januari 1933, op 28-jarige leeftijd met *Albertus Hermanus Jansen* (24 jaar oud), chauffeur, geboren te Ossendrecht op 5 september 1908 (r.k.), overleden te Rotterdam op 17 december 1979, 71 jaar oud, zoon van Adrianus Jansen en Amelia Ots.

8 *Catharina Aloysia Lameir*, naaister, geboren te Hoogerheide op 30 januari 1906 (r.k.), ongehuwd overleden te Rotterdam op 12 januari 1954, 47 jaar oud.

9 ***Paulus Lameir***, geboren te Hoogerheide op 25 januari 1909 (r.k.), volgt onder VIII-d.

10 *Gerardus Lameir*, geboren te Hoogerheide op 13 mei 1910 (r.k.), overleden aldaar op 1 december 1910 (SAZ akte 52), 202 dagen oud.

11 *Mathilda Lameir*, geboren te Hoogerheide op 13 mei 1910 (r.k.), ongehuwd overleden te Rotterdam op 3 februari 1979, 68 jaar oud.

VIII-a ***Adrianus Lameir***, boekhouder, geboren te Hoogerheide op 7 december 1893 (SAZ akte 83) (r.k.), overleden aldaar op 13 oktober 1989, 95 jaar oud, zoon van Cornelis Amandus Lameir (VII) en Johanna Smout. Adrianus is getrouwd te Hoogerheide op 18 mei 1921, op 27-jarige leeftijd met Cornelia van Ostaay (21 jaar oud), geboren te Hoogerheide op 6 september 1899 (r.k.), overleden te Bergen op Zoom op 14 februari 1980, 80 jaar oud, dochter van Ludovicus van Ostaay en Adriana de Backer.

Adrianus Lameir x Cornelia van Ostaay
(1893-1983) (1899-1980)

Uit het huwelijk van Adrianus en Cornelia:

1 *Adriana Lameir*, huishoudster, geboren te Hoogerheide op 15 maart 1922 (r.k.), 77 jaar oud.

2 ***Ludovicus Lameir***, havenarbeider, geboren te Hoogerheide op 10 mei1923 (r.k.), 76 jaar oud.
Ludovicus is getrouwd te Hoogerheide op 12 mei 1951, op 28-jarige leeftijd met ***Pieternella Adriana Quick*** (22 jaar oud), geboren te Hoogerheide op 12 augustus 1928 (r.k.), overleden te Bergen op Zoom op 9 februari 1979, 50 jaar oud, dochter van Alphonsus Quick en Johanna Goossens.

3 *Maria Lameir*, geboren te Hoogerheide op 16 september 1924 (r.k.), Maria is getrouwd te Hoogeheide op 16 september 1941, op 17-jarige leeftijd met *Gerardus van Meer* (24 jaar oud), geboren te Halsteren op 24 juli 1917 (r.k.), overleden te Bergen op Zoom op 14 mei 1983, 65 jaar oud, zoon van Marinus van Meer en Dymphna Otte.

4 *Bernardus Lameir*, geboren te Hoogerheide op 28 augustus 1926 (r.k.), overleden aldaar op 17 juli 1929, 2 jaar oud.

5 *Johanna Catharina Lameir*, geboren te Hoogerheide op 28 september 1928 (r.k.), overleden aldaar op 10 oktober 1989, 61 jaar oud. Johanna is getrouwd te Hoogerheide op 26 mei 1948, op 19-jarige leeftijd met *Louis Bolders* (23 jaar oud), metaalbewerker, geboren te Ossendrecht op 13 juli 1924 (r.k.), overleden te Rotterdam op 23 oktober 1982, 58 jaar oud, zoon van Josephus Bolders en Elisabeth Pals.

6 ***Amandus Petrus Lameir***, timmerman/uitvoerder, geboren te Hoogerheide op 18 augustus 1930 (r.k.), 69 jaar oud.
Amandus is getrouwd te Hoogerheide op 7 april 1953, op 22-jarige leeftijd met ***Johanna Teunis*** (19 jaar oud), geboren te Ossendrecht op 16 september 1933 (r.k.), 66 jaar oud, dochter van Cornelis Teunis en Philomena Michielsen.

7 ***Paulus Lameir***, machinebankwerker, geboren te Hoogerheide op 19 september 1931 (r.k.), 68 jaar oud. Paulus is getrouwd te Hoogerheide op 14 mei 1955, op 23-jarige leeftijd met ***Maria Pals*** (23 jaar oud), geboren te Hoogerheide op 13 oktober 1931 (r.k.), 68 jaar oud, dochter van Alphonsus Pals en Cornelia Rommens.

8 ***Franciscus Cornelis Lameir***, kabelwerker, geboren te Hoogerheide op 4 november 1932 (r.k.), 66 jaar oud.

9 *Louisa Cornelia Lameir*, geboren op 29 november 1933 (r.k.), 65 jaar oud.

10 ***Martinus Lameir***, timmerman, geboren te Hoogerheide op 31 augustus 1935 (r.k.), 64 jaar oud.
Martinus is getrouwd te Bergen op Zoom op 12 september 1964, op 29-jarige leeftijd met ***Elisabeth Key*** (22 jaar oud), naaister, geboren te Bergen op Zoom op 20 november 1941, 57 jaar oud, dochter van Johannes Key en Elisabeth Francken.

11 *Elisabeth Lameir*, geboren te Hoogerheide op 8 maart 1937 (r.k.), 62 jaar oud.
Elisabeth is getrouwd te Hoogerheide op 1 juni 1961, op 24-jarige leeftijd met *Petrus Borremans* (27 jaar oud), metselaar, geboren te Hoogerheide op 27 februari 1934 (r.k.), 65 jaar oud, zoon van Adrianus Borremans en Maria de Dooy.

12 *Betsy Frederica Lameir*, geboren te Hoogerheide op 9 december 1939 (r.k.), 59 jaar oud.
Betsy is getrouwd te Hoogerheide op 31 augustus 1961, op 21-jarige leeftijd met *Hendricus Gerritsen* (28 jaar oud), chauffeur, geboren te Wouw op 15 juni 1933, 66 jaar oud, zoon van Johannes Gerritsen en Maria Jansen-Ansems.

VIII-b ***Jacobus Lameir***, politie-agent, geboren te Hoogerheide op 6 april 1895 (SAZ akte 26) (r.k.), overleden te Bergen op Zoom op 12 december 1943, 48 jaar oud, zoon van Cornelis Amandus Lameir (VII) en Johanna Smout. Jacobus is getrouwd te Huijbergen op 25 april 1919, op 24-jarige leeftijd met ***Elisabeth van den Boom*** (22 jaar oud), geboren te Huijbergen op 17 november 1896 (r.k.), overleden te Bergen op Zoom op 2 juli 1943, 46 jaar oud, dochter van Franciscus Xaverius van den Boom (Arbeider) en Joanna Catharina Duurloo.

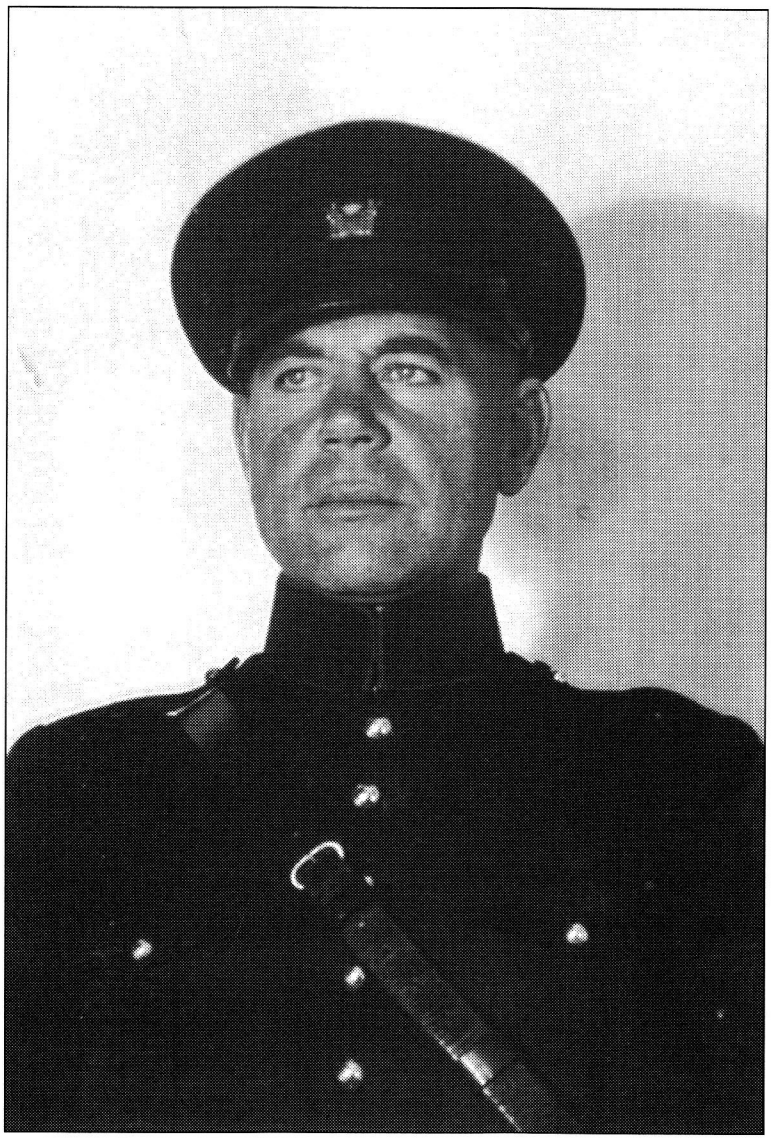

Uit dit huwelijk:

1 *Coleta Lameir*, naaister, geboren te Bergen op Zoom op 17 januari 1920 (GABoZ akte 31) (r.k.), overleden aldaar op 3 oktober 1986, 66 jaar oud.
Coleta is getrouwd te Bergen op Zoom op 20 juni 1940 (GABoZ akte 75), op 20-jarige leeftijd met *Jacobus de Waal* (25 jaar oud), metaalbewerker, geboren te Bergen op Zoom op 7 augustus 1914 (GABoZ akte 312) (r.k.), overleden aldaar op 12 augustus 1988, 74 jaar oud, zoon van Cornelis de Waal en Maria Key.

2 ***Amandus Ferdinand Lameir***, Adj.Kon.Landmacht, geboren te Bergen op Zoom op 7 september 1922 (GABoZ akte 359) (r.k.), overleden te Apeldoorn op 11 december 1989, 67 jaar oud. Amandus is getrouwd te Bergen op Zoom op 19 oktober 1949, op 27-jarige leeftijd met ***Johanna Geertruida Goverde*** (23 jaar oud), geboren te Bergen op Zoom op 30 juni 1926 (GABoZ akte 232), 73 jaar oud, dochter van Antonius Marinus Goverde (stucadoor) en Clara Johanna Koopman.

„Hij deed zijn bediening er aan".

Gedenk in Uwe godvruchtige gebeden de ziel van zaliger den heer

Jacobus Petrus LAMEIR

weduwnaar van Mejuffrouw

Elisabeth van den Boom,

geboren te Woensdrecht 6 April 1895 en overleden te Bergen op Zoom, voorzien van de H. H. Sacramenten der Stervenden, 12 December 1942.

Waarom moet de dood weer zoo spoedig scheiding brengen tusschen ons? Waarom heb ik te vergeefs uitgezien naar genezing? Omdat Gij, o God, gehandeld hebt, volgens Uw aanbiddelijken wil!
Voor mij is sterven een gewin: ik verlang ontbonden te worden en met Christus te zijn.
Eenvoudig en oprecht was zijn leven; goed en wijs was zijn woord; geloof en vertrouwen bezielden zijn daden.
Mijn dierbare kinderen, dank voor je goede zorgen; vanuit den hemel blijft ik met moeder over jullie waken. Blijft mijn lessen trouw.
En gij, vrienden en collega's, bidt voor mij, dat God mij genadig weze.
Heer, geef hem de eeuwige rust,
En het eeuwig licht verlichte hem!
K 582

P. P. J. de Looij, koster, St. Josepskerk

Mijn Jezus, barmhartigheid
(100 dagen aflaat)
W. W. H ·40 20

Heer, hier ben ik. Gij immers hebt mij geroepen. Wees barmhartig met Uw dienares.

Gedenk in Uwe godvruchtige gebeden de ziel van zaliger Mejuffrouw

Elisabeth van den Boom

echtgenoote van den Heer

Jacobus Petrus Lameir,

geboren te Huijbergen 17 Nov. 1896 en overleden te Bergen op Zoom 2 Juli 1943, voorzien van de H.H. Sacramenten der Stervenden.

Beroem **U** niet over den dag **van** morgen, want gij weet niet wat de toekomende tijd brengen zal. Heden is de mensch nog en morgen is hij niet meer, wees dus altijd bereid.
In vrede en gerechtigheid heeft zij gewandeld; werkzaam haar leven doorgebracht.
Een zuiver geweten is een ware schat. In het leven schenkt het den mensch meer vrede, maar hoeveel meer bevredigt het hem in het uur des doods. Hoe gerust verschijnt hij, wiens hart zuiver is voor den rechterstoel des Heeren.
O Maria, op Uw heiligen naam heb ik mijn vertrouwen gesteld, in Uwe handen kan ik niet verloren gaan.
Dierbare echtgenoot en kinderen, God weet hoe zeer ik U heb liefgehad. Hij weet, dat ik Uwe tegenwoordigheid verkoos boven alle genoegens der wereld. Maar nu moet ik U verlaten. Zeg nu met mij: Heer Uw wil geschiede.
Zie ik sterf, maar God zal met U zijn.

P. de Looij, Koster, St.Josephskerk. K582

VIII-c ***Petrus Lameir***, rijwielhandelaar/hersteller, geboren te Hoogerheide op 19 januari 1902 (r.k.), overleden te Bergen op Zoom op 22 april 1978, 76 jaar oud, zoon van Cornelis Amandus Lameir (VII) en Johanna Smout.
Petrus is getrouwd te Bergen op Zoom op 19 augustus 1929 (GABoZ akte 83), op 27-jarige leeftijd met ***Elisabeth Maria Withagen*** (23 jaar oud), geboren te Bergen op Zoom op 1 maart 1906 (GABoZ akte 83), overleden aldaar op 21 september 1979, 73 jaar oud, dochter van Johannes Withagen en Johanna Nuyten.

Uit dit huwelijk:

1 ***Amandus Johannes Lameir***, rijwielhersteller, geboren te Bergen op Zoom op 27 juni 1930 (GABoZ akte 208) (r.k.), ongehuwd overleden aldaar op 8 januari 1972, 41 jaar oud.

2 ***Johannes Wilhelmus Lameir***, projectleider, geboren op 18 mei 1932 (GABoZ akte 175) (r.k.), 67 jaar oud.
Johannes is getrouwd te Hoogerheide op 15 mei 1957, op 24-jarige leeftijd met ***Susanna Geers*** (24 jaar oud), geboren te Hoogerheide op 6 december 1932, 66 jaar oud, dochter van Adrianus Geers en Cornelia van Opdorp.

3 *Anna Maria Adriana Lameir*, geboren te Bergen op Zoom op 18 december 1935 (GABoZ akte 434) (r.k.), 63 jaar oud.
Anna is getrouwd te Bergen op Zoom op 1 juli 1958, op 22-jarige leeftijd met *Arnoldus van Tilborg* (25 jaar oud), verzekeringsagent, geboren te Bergen op Zoom op 18 november 1932 (GABoZ akte 400), 66 jaar oud, zoon van Mathijs van Tilborg en Maria van Loon.

4 ***Jacobus Lameir***, operator, geboren te Bergen op Zoom op 19 maart 1941 (r.k.), 58 jaar oud. Jacobus is getrouwd te Bergen op Zoom op 7 juni 1968, op 27-jarige leeftijd met ***Wilhelmina Verbiest*** (22 jaar oud), geboren te Bergen op Zoom op 18 maart 1946, 53 jaar oud, dochter van Christianus Martinus Verbiest en Wilhelmina Helena van Eekelen.

5 *Johanna Lameir*, geboren te Bergen op Zoom op 6 januari 1943 (r.k.), 57 jaar oud.
Johanna is getrouwd te Bergen op Zoom op 21 mei 1965, op 22-jarige leeftijd met *Tiemen Scheffers* (24 jaar oud), verzekerings-inspecteur, geboren te Delft op 7 februari 1941, 59 jaar oud, zoon van Josephus Hendricus Scheffers en Antje Bosch.

VIII-d ***Paulus Lameir***, machine-bankwerker, geboren te Hoogerheide op 25 januari 1909 (r.k.), overleden te Bergen op Zoom op 14 november 1987, 78 jaar oud, zoon van Cornelis Amandus Lameir (VII) en Johanna Smout. Paulus is getrouwd te Rotterdam op 2 augustus 1939, op 30-jarige leeftijd met ***Johanna Smulders*** (34 jaar oud), geboren te Dreumel (Gld) op 15 juli 1905 (r.k.), overleden te Bergen op Zoom op 11 februari 1977, 71 jaar oud, dochter van Arnoldus Johannes Smulders en Aleida Helena Weyn.

Uit dit huwelijk:

1 ***Amandus Lameir***, service-monteur, geboren te Bergen op Zoom op 3 juli 1940 (GABoZ akte 275) (r.k.), 59 jaar oud. Amandus is getrouwd te Hoogerheide op 14 april 1967, op 26-jarige leeftijd met ***Dymphina van Meer*** (21 jaar oud), geboren te Huijbergen op 25 januari 1946, 54 jaar oud ,dochter van Gerardus van Meer (Kleermaker)en Maria Lameir.

2 ***Arnoldus Lameir***, chauffeur, geboren te Sliedrecht op 5 april 1945 (r.k.), 54 jaar oud. Arnoldus is getrouwd te Bergen op Zoom op 21 mei 1969, op 24-jarige leeftijd met ***Wilhelmina van den Boom*** (21 jaar oud), geboren te Bergen op Zoom op 3 mei 1948 (n.h.), 51 jaar oud, dochter van Johannes van den Boom (vertegenwoordiger) en Aleida Ditmer.

Zomer 1999.

Amandus Lameir,
werkgroep genealogie.

Bronnen:

- Gemeente-Archief Bergen op Zoom (GABoZ)
- Gemeente-Archief Brecht (GAB)
- Gemeente-Archief Essen (GAE)
- Gemeente-Archief Kalmthout (GAK)
- Gemeente-Archief Rucphen (GAR)
- Gemeente-Archief 's-Hertogenbosch (GAsB)
- Gemeente-Archief Oirschot (GAO)
- Streek-Archief "Nassau Brabant" Zevenbergen (SAZ)
- Rijks-Archief Noord-Brabant 's-Hertogenbosch
- Archief Heemkundekring "'t Spijcker" te Essen
- Archief Heemkundekring "Het Zuidkwartier" Hoogerheide
- "300 jaar Parochieleven te Hoogerheide" (A.J.Pijnen)
- Jaarboeken Heemkundekring Essen

KLEINE ZELFSTANDIGEN onderweg

Tijdens de oorlogsjaren 1940-1945, jaren van ellende, onvrijheid, dwingelandij, enz., kenmerkten zich de eerste na-oorlogse jaren nog door voedseltekort, de grote verwoestingen aangericht door het oorlogsgeweld en het lijden, door vele mensen ondervonden.
Met behulp van o.a. de Verenigde Staten en een hardwerkende gemeenschap, kwam er in de 50-er en 60-er jaren een grote kentering op gang, die zijn weerga in de geschiedenis niet gekend heeft.
Wederopbouw, vernieuwde technieken en een vooruitstrevende bevolking, deden toch veel ellende en gebreken vergeten.
Goed, we weten het allemaal: het gaat goed met de economie.

We gaan even terug naar de tijd van voor de oorlog. Hoe de kleine zelfstandigen aan de kost moesten komen.
Mijn herinneringen gaan naar een groep van deze 'leurders'.
De namen die gebruikt worden, waren veelal pseudoniemen.

Vrouw Janvier was een nette flinke verschijning. Zij kwam deels met de bus van Liefbroer en deels te voet. Aan haar arm bengelde een grote mand vol met galanteriën: als knopen, naalden, garen, elastiek, punaises, scharen, lint, enz. Alles zag er keurig en geordend uit. Een zakelijk mens.

Moeske Schoonen, kwam fietsend vanuit Bergen op Zoom. Zijn negotie bestond louter uit brillen. Er was er altijd wel eentje bij die je paste en je zicht verbeterde. Vanzelfsprekend kwam de minst goede het eerst op je neus te staan. Ter reparatie nam Moeske ook kapotte brillen mee.

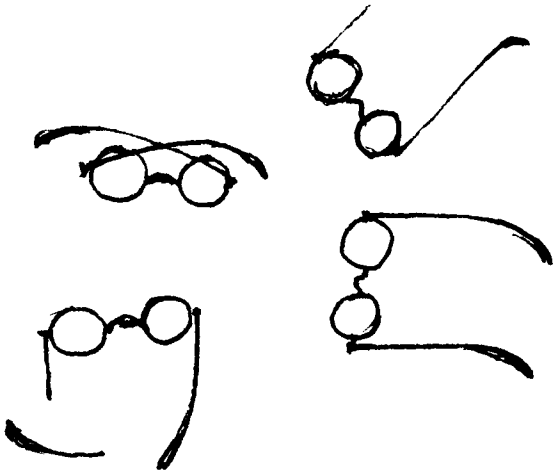

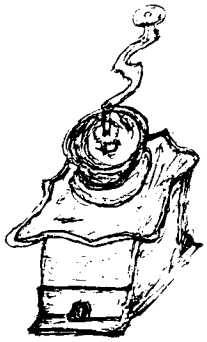

Jane..? kwam uit Arnemuiden. Ze leurde met vis. Hoe kan het ook anders, uit zo'n vissersdorp..
Jane stapte in Bergen op Zoom uit de trein en nam dan de bus naar Hoogerheide. Bij het Pannenhuis eruit en bij tante Kee kreeg ze altijd koffie. Daarna tuigde ze zich op. Een flinke, lijvige Zeeuwse met een paar armen, die kon je met twee handen niet omvatten, altijd bloot, winter en zomer en zo rood als een kreeft. Haar brede schouders torsten een juk met aan iedere zijde een mand met vis.

Die buschauffeur moet toch blij geweest zijn, met zo'n stinkend vrachtje aan boord! Na de koffie ging ze haar klanten af. Bij het Familiebaantje, haar vaste route, daar ging ze door de knieën...om haar overtollige vocht te spuien. Na die kleine boodschap, stond Jane weer overeind en vervolgde haar weg. Ze was, wat je noemt: een echt 'viswijf'.

Een groentenboer uit Bergen op Zoom, Sch. van Hooijdonk, had zowat overal in de omgeving zijn klanten.. Zijn producten bracht hij per kar en paard rechtstreeks van de veiling mee.

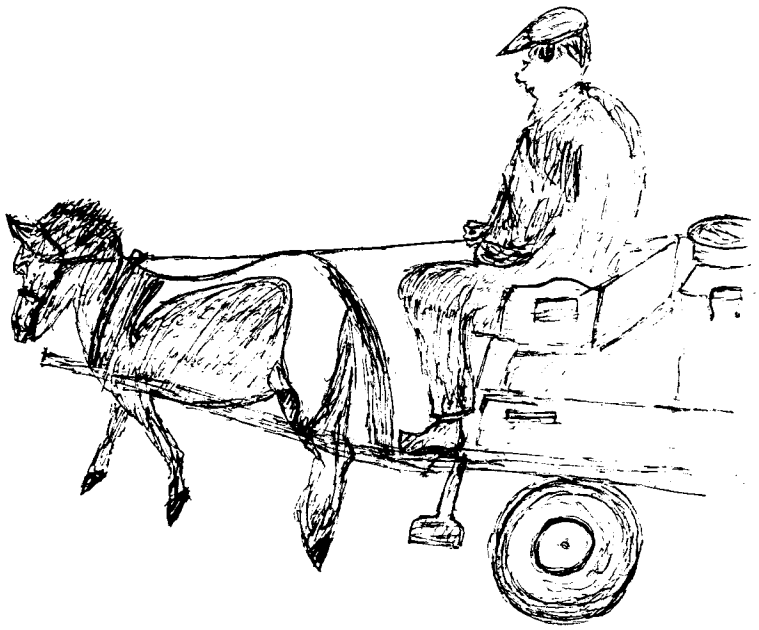

Kromme Ko, sorry voor deze benaming, maar Ko zijn ene been was korter, dan wel langer als het andere. Deze Ko was mijn favoriete groentenboer. Mijn vader reed vaak met paard en kar aan de Antwerpsestraatweg voor aanvoer van zand en keien, etc.
Als vader Ko onderweg tegenkwam, kocht hij altijd een kokosnoot voor me. Een ware delicatesse in die tijd.

Christ Ellewig (Hilwig), kwam vanuit Bergen op Zoom met de bus en bracht een mand vleesproducten mee. Bij ons stond zijn transportfiets gestald en zo ging Christ trappend de klanten af.

De Kwast, een andere naam ken ik niet. Vermoedelijk was zijn echte naam Quist. Hij was een visboer uit Tholen. Met paard en open kar, zittend op een bank. Hoever zijn klantenkring reikte, weet ik niet. Maar ik vermoed wel tot ver over de grens. Wel zeker waren er caféhouders onder zijn clienteel, want als de Kwast op de terugweg passeerde, waren zijn oogjes maar klein. Maar het paard kende de weg naar huis blindelings.
Bij mijn weten, is hij nog nooit van de kar getuimeld.

Arjaantje de 'preker'(Laffesee). Zijn commercie was erg breekbaar: serviesgoed, lampenkappen, glazen stolpen, dat was zijn handel. Of hij tegen breuk verzekerd was, geloof ik niet. Je zag deze, toch hardwerkende en zeer serieuze man, wel achteruit boeren. Eerst met paardentractie, toen met een hondenkar en tenslotte werd het een gammele kruiwagen. Arjaantje stalde dit transportmiddel ook bij ons. En steeds kwam er een hamer en spijker aan te pas, of ook wel een stukje draad, om het ding mobiel te houden.
Met de bus komende vanuit Bergen op Zoom, bracht hij wel het een of ander breekbaar voorwerp mee. Nee, dat kon echt geen vetpot wezen. Hard werken en het rendement was zeer miniem.

Jaarlijks kwam daar Herr von Singelenstein uit Solingen (Westfalen). Die ging de boer op met zeisen, messen en ander snijtuig. Hij had, 't is waar, goed spul. Hij was zeer hoffelijk en overdreven vriendelijk, maar zijn koopwaar was deugdelijk en daar ging het om. De laatste jaren voor de oorlog zag je hem niet meer en boze tongen beweerden, dat hij genoeg gespioneerd had.
Deze koopman zou je kunnen omschrijven als een van die middeleeuwse 'teuten'. Je weet wel, van die jaarlijks uit Duitsland terugkerende kooplui met allerlei handelswaar.
Later ontketenden zij groot-handelswarenhuizen, als C & A, de Brenninkmeijers, V & D, de Vroom en Dreesmannen, e.a.

Nuitemans uit Bergen op Zoom bracht zijn vissoorten aan de man of vrouw, per bakfiets. Op de terugweg moesten de overgebleven vissen zwemmen. Dus werd hier en daar getankt. Bij Feel S.

Gornotje was 'n manneke uit Bels, die zijn naam eer aan deed, omdat hij garnalen, (gornot) en alikruiken (kreukels) verkocht. De prijs was een dubbeltje per glas.

Vanuit 't Heike, (St. Willebrord) werd jaarlijks de kippenstapel op peil gehouden. Maar die vogels vergaten soms eieren te leggen, omdat ze er gewoonlijk jonger uit zagen, dan ze in werkelijkheid waren. Dan moesten deze "hennen" maar als soepkip fungeren. Sommige "kippen" hadden wel een mooie rooie kam, maar begonnen wel eens spontaan te kraaien.

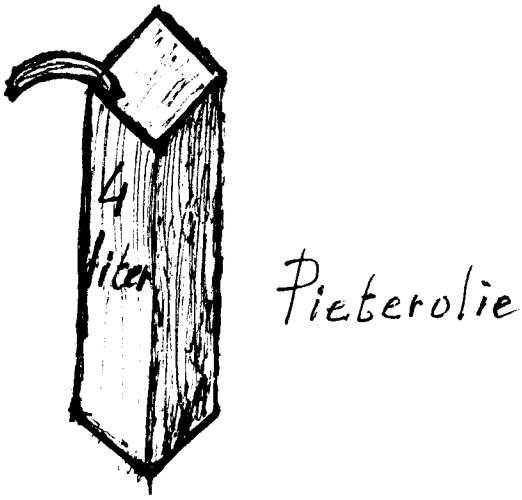

Jan Pieterolie. (Jan van de Weijgaart). Jan was de bezorger van brandstof, en wel: petroleum. Dus vandaar zijn aangepaste naam. Elke vrijdag arriveerde deze brave man met paard en mooie kar, volgeladen met die vierkante 4-liter kannetjes. Had je zelf iets om er de olie in te doen, dan werd uit een vaatje getapt. Op de middag, prompt tezelfdertijd, kwam Jan ons café binnen en het kannetje koffie met toebehoren kreeg Jan zo voorgeschoteld. En daar at Jan smakelijk zijn boterhammen mee op. En omdat het vrijdag was, gaf moeder de vrouw hem lekkere gebakken visjes bij zijn brood. Jan likte er zijn vingers bij af, ook al zat daar nog wat pieterolie aan. De goeie man is er oud mee geworden. En ik kreeg van Jan iedere week het periodiekje van de 'Automaat'.
En onderaan stond altijd:

"Hoe het Pijpje Drop vergaat,
Staat in de volgende Automaat "

Nog een leurder uit 't Heike had schoenen en veters. Zijn fiets hing er vol mee. Stel, je had schoenen nodig, had hij dan de juiste maat voor je?

Christ van Put (Cleiren). In een grote zwarte doek, één voor en één achter op de fiets, had deze Puttenaar een aantal herenpakken (costuums), ondergoed e.d.. Hiermee trachtte hij een of ander heerschap in het pak te doen. De keuze in die tijd was nogal uniform. En de koopman wist wel welke maat voor wie bestemd was.
Een zekere Frans de 'Taat' (Willemsen) uit Ossendrecht, had zo ongeveer dezelfde marchandise op zijn fiets.

Uit Bergen op Zoom kwam een man met paraplu's, zowel nieuwe als gerepareerde. Ook herstelde hij kapotte regenschermen en bracht ze weer heel mee terug. De smid moest er wel eens aan te pas komen, om met een minuscuul klinkboutje de baleinen in de juiste stand te brengen.

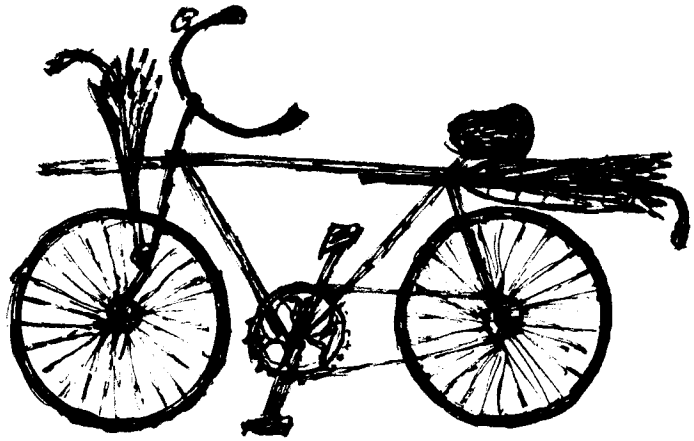

de paraplu-man.

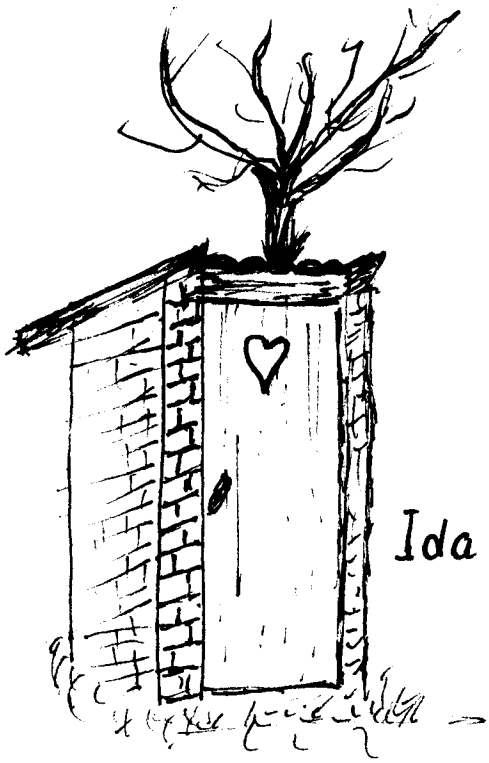

Ida Koolen was een flink uit de kluiten gewassen vrouwmens en ze kwam uit Ossendrecht. Haar lichaam werd belast met twee grote zwarte bengelende tassen en haar koopwaar was: koffie.
Ze struinde het hele gebied af. Heel vroeg op pad, moest ze zo 'nodig'! Bij de boeren was het 'gemak' vaak buiten in de openlucht op het erf. En toen moeder de vrouw, ook vroeg uit de veren, haar overtollige fecaliën ook kwijt wilde, stootte ze op een volledige bezetting van het privaat.
"Niet schrikken vrouw", zei Ida, "Ik ben het maar....."!

Stanneke Paardekam, ook uit het Ossendrechtse, kwam jaarlijks zijn tuinzaden slijten. Klein van stuk, grof gebouwd, kondigde Stan met zware stem zijn koopwaar aan. Hij was altijd tevoet en had toch een uitgestrekt cliënteel. En, hij had kwaliteitszaad.

Frans de Groot uit Bergen op Zoom, had een kistje op de rug, met allerhande koopwaar erin: zeep, garen. veters (nistels), naalden, enz. De jongeman was gebrekkig (kreupel), dus slecht ter been. Maar, hij had er altijd de moed in. Al zingende bezocht Frans zijn klanten.

Jood Wolf, een goudsmid uit Bergen op Zoom, trok door de hele Zuidwesthoek met gouden en zilveren sieraden. Menig paartje trouwde met ringen van deze juwelier. Het was al oorlog toen ik een mooie zegelring kocht bij genoemde familie. Met de "jodenster" op hun revers, gingen zij een trieste tijd tegemoet.

Van elders kwamen nog tal van mensen hun koopwaar en hun diensten aanbieden:
Een kleine greep van wat er zo langs 's Heren wegen liep:

bullenventers (Verheezen, Landa), scharensliepers (zie Tijding 1992-2, waarin Jos. Halters, o.a. Peer Kas, pseudoniem van Petrus Eduardus Boutier, uit de anonimiteit haalde), waarzeggers, muzikanten, liedjeszangers- en venters.
Wie van u, waarde leeftijdgenoten, kent nog die Haagse juffrouw Smit met haar draai-orgeltje? Dat mens had geen buik en geen borsten, maar op die plaats bengelde wel dat handmatig draaiend orgeltje. De geluiden, die eruit kwamen, waren vaak weemoedige liedjes, en zij zong met een wat hese stem o.a. de volgende smartlapjes mee,: "O! Moeder, wat is het heet.....! "Een armoedzaaier wil ook wel eens wat....! "Keetje Keetje, je kindje heeft honger....!
Vooral een man met een zingende zaag, speelde verrukkelijk.

Hoeveel Chinezen liepen er langs de weg. Een kistje voor de buik vol met "pinda pinda, lekka lekka"! Ouderen onder ons weten nog best, hoe ze smaakten, die olie-nootjes met een soort caramelcrème, in tabletvorm gemaakt. Per tablet: 5 cent.
Deze mensen uit het verre China, waren bootslui, wiens schepen verankerd waren, omdat er geen lading was en dus werden deze mensen de straat op gestuurd, om te trachten toch iets te verdienen. En dit was zeker 'het zout in de pap niet'!
En plotseling waren met de zigeuners, ook deze Chinezen verdwenen. Waar waren zij allen gebleven? Zouden sommige Duitsers er meer van weten?

Chinees met Pinda Lekka!

En dan waren er zigeuners in het land. Oppassen geblazen! Maar och, als die donkerkleurige vrouw met een paar van die kleine peuters met hun zwarte kraal-oogjes je medelijdend aanstaarden, ging je beslist door de knieën. Als deze mensen toen geen "brood" zouden stelen, hadden ze niet te eten. Het waren toch ook mensen.

En dan die Spanjaarden met hun ezeltjes. Bepakt met keramische producten. Zij kwamen uit het verre Spanje hun koopwaar hier slijten. Onderweg bivakkeerden zij in primitieve tentjes. Hun leeftocht bestond uit het voedsel wat ze onderweg kregen.

Van de plaatselijke klein-zelfstandigen in de vroegere gemeente Woensdrecht: hier enkele mijner indrukken, van voor 1940.

Veelal werden deze mensen "en public" met de bijnaam genoemd:
Ze kwamen te voet of op de fiets:
Sjoke de Dekker in galanteriën, Marie Saai, in garen en saai (sajet), Snoeierke met kattestaarten (zeekralen) en panharing, Kee Knapzak (Hugens). Zij verkocht garnalen en bukkum (bokking), Kee Albert had schoenveters te koop en haar man Naard, repareerde schoeisel.

Met paard en kar:

Betje de zandvanger. Dat was de man, die de herbergen en ook de winkels van spierwit, gewassen zand voorzag, waarmee de vloeren bestrooid werden, nadat ze grondig schoongemaakt waren. Meestal werden met dit zand mooie, sierlijke figuren gestrooid.
In de café's had deze bewerking ook een practische zijde: vele bezoekers hadden een tabakspruim achter hun kiezen en door het 'sikken' (kauwen) werd het overtollige vocht op de grond gespuugd (getuft, gespeekt).
Het droge, witte zand absorbeerde deze vochtige substantie. En zo was 's avonds het blanke zand helemaal verkleurd.
Dit zand, waarin veel arbeid werd gestoken om het te delven en het daarna wit te wassen, leverde zowat 5 a 10 cent per emmer op.
Tel uit je winst!

Jan Wils (de Barrel), was de vader van Louis (de Wibus) en de grootvader van Jan Wils jr. de man in de politiek van de voormalig gemeenteraad. Maar daar gaat het niet om.
Opa Jan Wils was destijds de concurrent (of collega) van Jan pieterolie. Zijn negotie was n.l. ook petroleum. Jan Wils heeft het niet gemakkelijk gehad. Werkend op de steenfabriek van Jacobs-Carpentier, is hij ongelukkig onder een lorrie geraakt en brak daarbij zijn been. De dokter erbij gehaald en naar het ziekenhuis. Daar werd het been gezet en in het gips gedaan. Het wilde maar niet genezen en de goeie man crepeerde van de pijn. Het gips er afgehaald en.....het been moest worden geamputeerd. Later liep dan Jan met een prothese. Zijn oude job kon hij niet meer uitoefenen en sociale voorzieningen moesten in die tijd nog uitgevonden worden.

Dus, vandaar deze handel met paard en kar, en aan huis werd ook nog wat verkocht. Want de kost moest verdiend worden.
De 'barrel' is een Engelse inhoudsmaat voor een vat petroleum. Dit was en is 159 liter. U begrijpt het al: Jan kreeg die naam aangemeten vanwege die handel.
Jan jr. maakte 17 jaar deel uit van de bestuurderen in de raad van Woensdrecht, waarvan 4 jaar als wethouder. Van hem kreeg ik deze informatie.

Jan van Broekskes, had in zijn huifkarretje levensmiddelen. Deze brave man was vrijgezel en woonde bij vader en moeder van Broekhoven in. Zijn assortiment was minimaal. Eigenlijk het allernoodzakelijkste voor die tijd. Alles sober verpakt in papieren zakken en de marges waren zo maar net kostendekkend. De meeste artikelen bleven onder de 10 cent. Een paar tum-tumkes of een pepermuntje voor de kleinmannen kon er ook nog af.
Jan's familienaam was Pals en zijn moeder was Roos de Vreng, oftewel Roos van de Sjamp. Jan's vader heette Kees van Broekhoven, welke eerst getrouwd was met Catharina Willemsen. Zij stierf in 1921. Na een half jaar hertrouwt Kees met Roos, een weduwe met kinderen.
Kees ging jaarlijks naar de suikerfabriek te Halfweg. Hij kon zijn gezin, waaronder 3 dochters, niet alleen laten.
Kees van Broekhoven woonde eerst nabij het Pannenhuis. Een zoontje, Stan, is op negenjarige leeftijd dodelijk verongelukt onder de tram.

Toon Cleiren had buiten de levensmiddelenbranche, waarmee hij op route ging, ook een kolenzaak. Thuis deed Sjo de winkel, waarin producten als bakolie en azijn werd verkocht. Deze werden uit een vaatje getapt. Voor het bakken van kneuters (oliebollen), ging je om smout-olie. Lege fles altijd meenemen.
Pietje Maas had een handeltje in kaas.

Tiesje van 'keizers'(J.B. van Loon) was de melkman. Alleen volle melk werd getapt. Maar, als het regende zakte gewoonlijk het vetgehalte. Men! zei: dat Tiest de deksels van de melkbussen afdeed. Waar of niet waar, men zei het toch maar!

Nellis van 'salemanne, had zijn kar volgeladen met verse groenten en fruit. Thuis had deze man ook een herberg met een boogschutterij eraan. Zijn zegwoord was altijd: 'swijle'.

Eugène van Schippers reed met een goed geoutilleerde kar zijn klanten af. Het assortiment was textiel van goede kwaliteit.

Dit waren zo een aantal van die vooroorlogse kleine "neringdoenden" welke in beeld zijn gebracht. Misschien volgen er nog meer.

Zomer 1999. Dick Adriaansen

56. **Jongen met geit**
Gedateerd 1923
De af te drukken versie (in negatieve richting, vermits het drukresultaat het tegenovergestelde is).
Archieven Marten Melsen, Stabroek

EERSTE TENTOONSTELLING VAN MARTEN MELSEN IN NEDERLAND
NEDERLANDS SCHILDER WEER THUIS !

Brussel, 10 Augustus 1999.
Noord-Brabant organiseert deze maand een retrospectieve tentoonstelling van het *grafisch* oeuvre van de in België bekende kunstschilder **Marten Melsen** (Brussel 1870- Stabroek 1947), ook genoemd de *"Broer van Breughel"* of de *"olijke schilder van de boeren uit het polderland"*. Alhoewel beschreven als een voorbeeld van de Belgische realistische school van rond 1900, weten weinigen dat Melsen van Nederlandse nationaliteit was, en dat hij veel in Nederland schilderde. Het is de éérste maal dat er in Nederland een éénmanstentoonstelling wordt georganiseerd van deze schilder.

Het ***Museum Den Aanwas*** te Woensdrecht, Noord-Brabant, heeft deze maand de primeur: nog nooit tevoren is het *grafisch* werk van de meester tentoongesteld: 60 etsen, steendrukken en affiches zijn bijeengebracht uit het Antwerps Stedelijk Prentenkabinet, de Archieven van de kunstschilder, het Museum & Archief van het Vlaams Cultuurleven, en uit privé-verzamelingen uit Nederland, België en Frankrijk.

In 1997 kreeg Melsen in België veel hernieuwde aandacht n.a.v. de 50e verjaardag van zijn overlijden, met succesrijke tentoonstellingen van belangrijke *olieverf*schilderijen (galerij Campo & Campo Antwerpen*) pastels & waterverf* (Cultureel Centrum Stabroek), de oprichting van zijn standbeeld (Putte-Stabroek, aan de Belgisch-Nederlandse grens), de voorbereiding van de oeuvre-catalogus, en de oprichting van de Stichting Marten Melsen, die Melsen's huis, atelier en omvangrijke privé-verzameling zal onderbrengen in een museum.

Melsen's boeren zijn geschilderd op een jolige wijze, werkend of genietend, in het café, thuis of op het jaarlijkse boerenbal in Nederland of België. Hij schilderde veel in Zeeuws-Vlaanderen, Zeeland, aan de kust en in de Kempen, zoals zijn landgenoot Jacob Smits. Een realistische schildersstijl met vette lagen olie op het palet, of met zeer mooie pastel- en waterverftechnieken. Uitstekend tekenaar, zal hij snel het lof krijgen van eminente Brusselse kunstcritici zoals Lemmonnier, Picard en Van de Woestijne.
Minder sociaal dan de kunst van Eugène Laermans, eerder voorloper van Constant Permeke, toch raakt zijn stijl eerder aan die van de Haagse School, waar hij nochtans geen deel van uitmaakte.

Kleinzoon van een Ossendrechts burgemeester en zoon van een Nederlands immigrant naar Brussel, werd Melsen rond 1895 lid van de bekende Brusselse kunstkring *Cercle Labeur* (1898-1907), tezamen met bekende schilders zoals Valerius de Saedeleer, Louis Thévenet en Le Mayeur de Merprès. Zijn kameraden waren fauvist (Ferdinand Schirren, Auguste Oleffe, e.a.) maar Melsen zelf bleef-als énige- op een "oubollige" wijze de boer op het platteland schilderen, zoals Teniers en Brouwer, met scherp oog voor detail en Brusselse humor. Na een succesrijke academietijd en een aantal culturele reizen keert hij Brussel echter de rug toe, en gaat midden tussen de boeren wonen, tussen Bergen op Zoom en Antwerpen, alwaar hij gans zijn leven blijft wonen en de boer zal schilderen in zijn doen en laten.

Zijn werk wordt beschreven in de monografieën van de bekende schrijvers Georges Marlier en Emmanuel de Bom. In 1909 huwt hij een nicht van de bekende toondichter August de Boeck. Te Brussel bleef hij lid van de kunstkringen en tussen zijn briefwisseling vinden wij contacten met vele artistieke, muzikale en literaire groten van zijn tijd, waaronder Ferdinand

Bordewijck, James Ensor, Karel van de Woestijne, minister Jules Destrée, Stijn Streuvels, enz. Zij tonen de belangrijke plaats die de kunstschilder bekleedt in die periode. Daarom is een nieuwe kennismaking met het werk van deze merkwaardige meester sterk aanbevolen.

INFO

Tenstoonstelling:
Streekmuseum Den Aanwas, Ossendrecht (gemeente Woensdrecht, Noord-Brabant, Nederland) van 19/9 tot 24/10/1999, op zondag en op afspraak.
Er zijn rondleidingen voorzien door de kleinzoon van de kunstschilder (tel +32-75-623 557 of op het secretariaat van de Heemkundige Kring "Het Zuidkwartier" +31 164 672 854).
Inkom gratis. Catalogi en postkaarten verkrijgbaar.

Archives Marten MELSEN Archieven
Kunstschilder (Brussel 1870 – Stabroek 1947) Artiste-peintre

Toekomstig museum: Hoogeind 120, B - Stabroek 2920, België
Briefwisseling: Roberts-Jonesstraat 70, B – Brussel 1180, België
Tel +32-75-623 557 - Fax +32-2-374 4334 - E-mail: bbbrussels at ping.be

Voorziene publicaties met vermoedelijk publicatiejaar:

Eind 1999: ***Vriendschap en bewondering doorheen de kunst (muziek, libretto, schilderkunst)***, dat de relatie beschrijft tussen Marten Melsen, de wereldvermaarde kunstschilder *James Ensor*, de bekende Belgische componisten *August de Boeck* en *Paul Gilson*, en enkele andere groten uit de Belgische muziekwereld (200 blz.)

2001: de ***Correspondentie van, naar en rond Marten Melsen*** die de kunstschilder onderhield tijdens de periode 1890-1945 met artistieke & politieke prominenten zoals schilders V. de Saedeleer, Magritte, Permeke, A. Oleffe, James Ensor, L. Cambier, V.W. van Gogh, componisten August de Boeck, Paul Gilson, Jef Van Hoof, J. Vriamont, de schrijvers Stijn Streuvels, Emmanuel de Bom, Willem Gijssels, Ferdinand Bordewijk, Pol de Mont, Jonkheer van Stabrouck, minister Jules Destrée en vele andere prominenten uit de periode 1890-1940 (meer dan 300 brieven, documenten en foto's).

2003: Deel I (periode 1870-1914) van de luxe-monografie die alle schilderijen en tekeningen van Marten Melsen zal illustreren in zijn oeuvre-catalogus ***(Catalogue Raisonné)***

2005: Deel II (periode 1914-1947)

J.H. Melsen
Curator, Archieven Marten Melsen. Zomer 1999.

Boerenkind
Ets en aquatint. Hier bestaan zowel ongenummerde exemplaren van, als exemplaren genummerd tot 30 en tot 40, in verschillende grootte. Een ander exemplaar is in het Charliermuseum te Brussel (geïllustreerd in hun catalogus).
Het onderwerp is een detail van het bekende schilderij: *"De Landman en zijn gezin"* (de eerste versie hiervan dateert ca. 1898-1900)
Kunsthistorische Musea, Stedelijk Prentenkabinet Antwerpen

Begrooting 1899 Ossendrecht

Bevolking 2572 inwoners.

INKOMSTEN

Batig slot dienstjaar 1897 *f* 290.72½
Gedeelte van het vermoedelijk goed slot der rekening 1898 *f* 600.
40 opcenten op de hoofdsom der belasting op de gebouwde eigendommen *f* 503.94.
10 opcenten op de hoofdsom der belasting op de ongebouwde eigendommen *f* 358.75.
Hoofdelijken omslag *f* 3200.
Belasting op honden *f* 160.
Vergoeding van de provincie voor de opheffing der tollen *f* 158.10.
Wik-, weeg- en meetlonen F 12.72½.
Schoolgelden *f* 277.75.
Opbrengst van het vergunningsrecht *f* 400.
Leges wegens de verrichtingen van den Burgerlijken Stand *f* 25.80
Opbrengst van haardasch en vuilnis *f* 9.45.
Uitkeering van het Rijk ingevolge de wet van 24 Mei 1897 *f* 5611.90
Bijdrage van het Rijk, ingevolge art. 45 1o der wet op het lager inderwijs *f* 1300.
Uitkeering door het Rijk ingevolge bestaande verplichtingen ter bestrijding van jaarwedden voor onderwijzers en onderwijzeressen bij het lager onderwijs *f* 199.50.
Pensioenbijdrage der onderw. *f* 76.60.
Teruggaaf van voorschotten aan manschappen der nationale militie *f* 5.
Geldleeningen *f* 5000.
Totaal der inkomsten *f* 18189.74.

UITGAVEN

Jaarwedde van den burgemeester *f* 450.
Idem van de wethouders *f* 100.
Presentiegeld leden v.d. Raad *f* 40.
Jaarwedde van den secretaris *f* 650, van den klerk ter secretarie *f* 275, van den bode ter secretarie *f* 75, van den ontvanger *f* 330, van den waagmeester *f* 686.
Jaarwedde van den veldwachter *f* 425, kosten van kleeding idem *f* 50, gratificatien van politiebeambten *f* 30.
Jaarwedde van den klokkenist *f* 50, van de schatters der dranklokalen *f* 25, van de telephooniste *f* 100.
Reis- en verblijfkosten ter zake van verkiezingen *f*12.
Kosten van schoonhouden en meubelen van het raadhuis *f* 35, van licht- en brandstoffen *f* 50, van briefporten,, bode-loonen en andere kleine verschotten *f* 25, van stukken die voor de gemeente gedrukt worden *f* 100.
Abonnementen op Staatsblad, Provinciaal blad en op het Weekblad voor de Burgerlijke Administratie *f* 18.10.
Kosten van het aanleggen der registers van den burgerlijken stand met de zegelgelden *f* 75.
Kosten van het aanleggen en bijhouden der kiezerslijsten en van het uitoefenen der kiesverrichting *f* 50.
Kosten van aankoop en inbinding van boekwerken *f* 20.
Kosten van zegels en dergelijke *f* 12.50.
Kosten van zegels van huwelijks-afkondigingen *f*20.
Advertentiekosten *f* 60.
Kosten van ververschingen voor het stembureau *f*25.
Onderhoud van wegen, straten en pleinen, bruggen en riolen *f* 950, van torenuurwerk *f* 150, van dorpspomp *f* 15, van de algemeene begraafplaats en het lijkenhuis *f* 40, van de weegbrug *f* 5.
Kosten van de keibestrating van den weg naar Hoogerheide, 2e termijn *f* 5480.
Jaarwedde van den genees-, heel- en verloskundigen, met de armenpraktijk belast *f* 425.
Kosten der koepokinenting *f* 27.
Kosten van verlichting der straten *f* 125.
Kosten van onderhoud van het gemeentehuis *f* 25, der brandweer *f* 75.
Onderhoudskosten van brandspuithuis en veldwachterswoning *f* 25.
Onderhoud der gemeentebeplantingen *f* 10.
Grondbelasting wegens ongebouwde eigendommen *f* 1.
Renten van door de gemeente aangegane geldleeningen *f* 2069.25
Aflossing van schulden *f* 650.
Jaarwedden der onderwijzers *f* 3810.
Kosten van het instandhouden van schoollokalen en onderwijzerswoningen *f* 150, van het aanschaffen en onderhouden van schoolmeubelen *f* 75, van leermiddelen, schoolboeken en schoolbehoeften *f* 150, van verlichting en verwarming en van het schoonhouden der schoollokalen *f* 150.
Pensioenbijdrage der onderwijzers *f* 76.60.
Kostern der schutterij *f* 18.11
Kosten van verzekering tegen brandschade *f* 20.
Aandeel der Gemeente in de kwade posten op de grondbelasting en de personele belasting *f* 85.
Vergoeding aan het Rijk, nl. 2½ ten honderd van de Gemeente-opcenten op grond- en personele belasting over 1899 *f* 70.
Voorschotten aan manschappen der nationale militie *f* 5.
Kosten eener nieuwe, algemeene nummering der huizen *f* 75.
Kosten van paarden- en veemarkt *f* 25.
Bestelloon van telegrammen *f* 40.
Onvoorzien uitgaven *f* 230.
Totaal der uitgaven *f* 18185.92
Batig slot *f* 3.82

OSSENDRECHT, 8 Nov.

ODEAAN DEMUS.

(oftewel vrij vertaald: Ode aan de Mus.

We zeggen niet meer: de mussen vallen gebraden van het dak,
Of: beter een dooie mus, dan geen cent op zak.
Waar zijn toch al die vogeltjes gebleven,
Die door hun gesjilp je spoorde tot vrolijk leven.
Wat is de oorzaak, dat ze er niet meer zijn?
Komt dat door de mens met zijn moderne lijn!
Ja, beste mensen er zijn redenen te over,
Die oorzaak zijn van die vogel-rover
De naam van dit diertje is niet voor niets: 'huismus'!
Haha, het zit deels in de bebouwing, zodus!
Deez' vogeltjes sliepen bij ons onder dezelfde pannen:
Het vrouwtje egaal, die met zwart befje, dat waren de mannen.
En als dan de mussen-kindertjes waren uitgekomen,
Dan hoorde je gepiep en gesjilp, tot in je zoetste dromen.
Dit was dus factor een,
Waarom de mus verdween.

Toen de boer, de koetsier, de paarden nog mende,
Kwam de mus er achteraan, die de moppen kende.
Alles wat het paard had nagelaten:
In het karrespoor of op de straten:
De musjes, die plozen alles na,
Of er iets eetbaars was, en dra:
Was de hele strontboel opgeruimd,
En menig musje heeft op wat haver gepruimd.
Van wat die luxe paarden tegenwoordig nog eten,
Zijn de restanten voor mussen niet te vreten.

Toen de kip nog vrij op het erf rondscharrelde,
En er uit de boer zijn hand wat graan dwarrelde;
Werd dit door de familie mus gadegeslagen.
En, ze pikten vrolijk mee, alle dagen.
Laat haan en kippen: laat ze los!
In die legbatterijen zijn ze echt de klos!

En, zo kunnen we nog wel verder gaan:
Maar met de huismus is het voorgoed gedaan!
Welke vogel, dier, plant, ook tenslotte nog de mens,
Laat eenieder toch met 'ruste', dat is mijn wens.

Zouden wij het ooit nog beleven?
Dat mussen en mensen, onder een dak zullen leven!?

Dick.

Ha' die Mus!

------ Op de Beraamdag kunnen ook nog 'koppen' enz. worden ingeleverd:
------ elke kop telt ----------2 ct.
------ mollenpoot----------1 ct.
------ kraaienkop----------2 ct.

Wie koppen inlevert met wormen zal 30 ct. verbeuren en zijne ingeleverde koppen van onwaarde worden verklaard.

------ 27 Julij 1851 wordt J. Bril beboet voor onzuivere waar, 30 ct.
Op den Beraamdag ontvangt ieder lid een kruik bier uit de kas.
Op den Teerdag (1853) zijn de kosten per hoofd: *f* 1,10.
Op 26 Junij wordt P. Melsen beboet met 30 ct. voor onzuivere waar.....
Beste mensen, waar zijn wij mee bezig?

Op 3 November 1815 werd in de gemeente Woensdrecht een Mussen-Gilde opgericht.
Vernieuwd en Overgeschreven den 30 Mei 1840.
Het Gilde mag maximaal 25 leden tellen.
Hoofdman (voorzitter) was Jac. Bril Sr.
Commissarissen H. van Bekhoven en P. v.d. Moer.
Secretaris God. Moors.
Bepalingen: moeten inleveren 100 koppen per lid in het jaar 1840.
De 'Koning' (hoogst aantal) ontvangt 6 gulden.
De koppen worden 6 keer per jaar ingeleverd, n.l. in Februari, Mei, Junij, Julij, September en October.

Beraamdag (jaarvergadering, betaaldag?) wordt gehouden ongeveer twee weken voor den Teerdag, die valt omstreeks 4 November.
Bij de mussenkoppen zijn inbegrepen: mollenpoten, kraaienkoppen en spreeuwenkoppen, maar die worden niet apart vermeld.
Inkomgeld bedraagt *f*.1,50 en een jaarlijkse bijdrage naar eigen vermogen.
Op den Teerdag mogen wel vrouwen (echtgenoten, moeders) deelnemen, maar geen jonge dochters!
Een boete van 30 ct. per kop, als deze b.v. van Ossendrecht komen.
Voldoet men niet aan het aantal in te leveren koppen, dan krijgt men voor het te weinige een boete van 5 ct. per kop.
Op bepaalde zondagen inleveren: men krijgt dan gratis een kruik bier. Niet present: 30 ct. boete.
Jaarvergadering op St. Hubertus. Niet present, 30 ct. boete.
Bij twist of ruzie en vloeken: *f*.2,60 boete.
Bij opzeggen lidmaatschap: *f*.2 betalen. Bij vertrek uit gemeente: niets.

In 1840 waren lid: (het getal zijn de ingeleverde koppen)

J. Bril Sr.	102	Ant. Jacobs	102	
P. Swagemakers	99	S.A. Soffers	98	
A. v.d. Eijnden	81	Johan Jacobs	153	(Koning)
J.B. v.d. Heiden	100	P. Soffers	90	
A. Adriaansen	114	C. de Nijs	106	
H. van Bekhoven	128	God. Moors	103	

H. de Jong	111	J. Bril	102
P. van de Moer	138	Totaal	1627

De speelman op den Teerdag ontvangt *f* 2,60
Goed slot (batig saldo) *f* 5,20.
Contributie 25 ct. per jaar.
Friens wordt lid en betaalt *f* 1,50.

Als we in het verslag van 1852 lezen dat ieder lid 200 koppen moet inleveren, komt dat omdat de vogelstand fors is toegenomen. Als je dan ziet, dat het lid P.J. van Putte met 444 koppen het "koningsschap" heeft veroverd, zie je deze persoon in 1853 uittreden, en betaalt hij *f* 4,-, het dubbele van het vereiste. Hij zal vermoedelijk teveel koppen hebben gekapt, wat hem toch wel pijn in het hart veroorzaakte.

Van jaar tot jaar werd bepaald, hoeveel koppen er moesten rollen.
Het jaar 1857 vermeldt een batig kassaldo van *f* 0,03.

Op de Teerdag van 3 November 1863 waren aanwezig:

L.S. Frank	alleen	A. de Jong	alleen
Doctor de Bruijne	alleen	A. Kuijlen	met vrouw
C. Jacobs Pzn	alleen	S.A. Soffers	alleen
C.A. Jacobs	met vrouw	P. Swagemakers	met vrouw
A. Jacobs	met vrouw	P.J. Swagemakers	met vrouw
P. Plompen	met vrouw	P.J. vd. Moer	?
M. Bril	met zijn moeder	H. van Bekhoven	alleen
P. Dietvors	alleen	P.J. Soffers	alleen
P. Melsen	met vrouw	Jan Vriens	met vrouw
C. de Nijs	met vrouw	J. Gielen	alleen

Wat is nu de drijfveer (doelstelling) geweest een mussengilde op te richten?
Men moet er van uitgaan, dat in vroeger jaren diverse plagen de voedselvoorziening belaagd hebben. Het zij ratten, muizen, konijnen, en vele andere dieren.
Om maar niet te spreken van weersinvloeden. Wat kon men er tegen doen? Vrijwel niets. Tegen water en wind al heel weinig. Laat staan droge en natte jaren.
Tegen alles wat maar enigszins schade berokkende, vooral aan gewassen te velde en geoogste producten: men nam alles te baat om er iets tegen te doen.
Mussen, een mensvriendelijke vogelsoort, was wederzijds niet zo'n lieverdje.
De mus zoekt het dicht bij de mens. Vandaar dat het vogeltje de naam "huismus". kreeg toebedacht.

Evenals muizen, ratten, konijnen, etc. kweekten deze diertjes dat het een lust was.
Maar, geen lust voor het oog van de mens. En zeker niet voor die van de boer!
Verdelgingsmiddelen en doelmatige intoming van de grote aantallen kende men destijds niet.
Dus, dan maar met andere middelen deze veelvraatjes te lijf gaan. Hoe en waarmee?
Daar is Egied (Suijkerbuijk) ook niet achter gekomen. Evenmin hoe men in andere plaatsen te werk ging. En die plaatsen zijn er zeker wel geweest.

Ik weet nog hoe mijn vader het aanpakte. Maar ook dat zette 'geen zoden aan de dijk'.
In het kippenhok lag de voedselbron: niet alleen voor de kippen, maar de mussen waren er in

groten getale ook te gast.
Mijn vader stelde zich ietwat verdekt op en zodra de meute aan het fourageren ging bij onze hoenders, ging met een klap de deur dicht en bij de mussen legden er vele het loodje.
Onder de dakpannen werden in de broedtijd de nesten verwijderd, maar in de kortst mogelijke tijd was de nieuwe kweek weer begonnen.....

Vandaar: de 'Mussen-Gilden'.

Bedankt Egied Suijkerbuik voor je informatie!

Dick Adriaansen

Mussen en spreeuwen met rust laten

(Uit "Boerderij" no. 33 van 18 mei, tip "Nesten opruimen".)

Deze tip over hoe men overlast van mussen en spreeuwen kan beperken, is in strijd met de Vogelwet 1936. Het verstoren van beschermde vogels is een strafbaar feit. Huismus, spreeuw, kok- en zilvermeeuw zijn alleen op vergunning bejaagbaar.

Lange tijd waren huismus, spreeuw, kok- en zilvermeeuw onbeschermd verklaard. Art. 2 van het Vogelbesluit 1994 maakt het mogelijk dat bepaalde vogelsoorten niet de bescherming van de Vogelwet 1936 krijgen. Door onbeschermd-verklaring kan bij door vogels veroorzaakte schade snel en zonder vergunning worden opgetreden. Deze vier soorten werden telkens in een ministeriële regeling voor een periode van twee jaar onbeschermd verklaard.

Vogelbescherming Nederland verzette zich steeds tegen het klakkeloos verlengen van de onbeschermd-verklaring voor weer twee jaar. Een verlenging zonder dat het ministerie van LNV periodiek toetste of deze soorten nog steeds daadwerkelijk belangrijke schade veroorzaakten. Inmiddels maakte het ministerie van LNV kort geleden bekend dat deze soorten met ingang van 1 januari 1999 niet langer beschermd zijn, maar dat bestrijding alleen mogelijk is als een vergunning op grond van artikel 10 van de Vogelwet 1936 verkregen is.

Dit besluit loopt vooruit op de volgend jaar te verwachten inwerkingtreding van de Flora- en Faunawet. De Flora- en Faunawet staat bestrijding van onder meer deze vier soorten alleen toe als kan worden onderbouwd dat belangrijke schade wordt veroorzaakt. En dan pas wanneer eerst alles in het werk is gesteld om te voorkomen dat schade wordt toegebracht.

Vogelbescherming Nederland is tevreden dat eindelijk wordt erkend dat de onbeschermd-verklaring van huismus, spreeuw, kok- en zilvermeeuw niet langer verdedigbaar is.

Albert Fopma, projectmedewerker Vogelbescherming Nederland te Zeist.

PUTTE ONTLAST BERGEN OP ZOOM VAN ONTLASTING

In de twintiger en dertiger jaren van deze eeuw, en nog wel eerder vermoedelijk, reden diverse Puttenaren met de 'trein' naar Bergen op Zoom. Een rit van 22 kilometer heen en idem terug. De trein was een aardkar met voorloper en bespannen met een paard in het lemoen. Op dit vervoermiddel was een grote houten kist geplaatst en met een deksel afgesloten.
Puttenaren, die aan dit vervoer deelnamen, waren o.a.: Pol Lambrechts, Sjef Buijs, Frans van den Weijngaard, Christ Martens en diens ongetrouwde broer Lowie.
De titel van dit verhaaltje geeft al aan, dat er een geurig product mee werd vervoerd, n.l. fecaliën van mens en dier.

Bij het voormalige abattoir zaten grote beerputten in de grond, waarin de afvalstoffen van genoemde levende have werden opgevangen en verzameld. Het eindproduct van de mens, zal ik niet nader omschrijven, maar van dieren, die hier hun laatste uitwerpselen in deponeerden, werd gezamenlijk tot een vruchtbare substantie vermengd. Dit kon voor een rijke bemesting dienen voor diverse planten. Bij dit vooral stikstofhoudende mengsel, werd ook nog de maaginhoud van geslachte koeien en varkens gevoegd. Magen van deze dieren waren zeer geschikt voor menselijk gebruik. Ze werden vaak gezien als een delicatesse.

Dat die Putse boeren die mengmeststof goed konden gebruiken, vond zijn oorsprong in het feit dat deze, meestal kleine landbouwers, met wat melkkoeien en kleinvee, de nodige extra gift aan mest, die niks kost, behalve het transport en de moeite. Het gespan had men toch. De oogst binnen, en dan moet er voor het vee wintervoorraad zijn. Die mengmeststof was bestemd voor de raapse tolletjes, die daar goed van groeiden en dit was een smakelijke winterkost voor het vee.

‘s Morgens werd zeer vroeg ingespannen en men toog op weg naar Bergen op Zoom. Dit transport werd meestal met meerderen gelijk uitgevoerd. Door wie en hoe het afvalproduct uit de putten geschept werd en in de kist gestort, niemand kon het mij vertellen.

Enfin, de kisten gevuld en men toog op de terugweg. Lowie Martens zat met zijn kist ook in de colonne. Door het geschok op de kasseien ging die vloeibare inhoud vaak gisten. Hiertegen moest ontlucht worden. Een houten stop was hiervoor ingebracht en deze moest van tijd tot tijd even opgelicht worden.

Wat gebeurde? Lowie gaf hieraan niet de nodige aandacht, en floep! de houten stop vloog met een boog uit het gat, echter, niet de ontluchtingsstop, maar van de sproei-uitlaat!
De vochtige substantie spoot met volle kracht de kist uit, en in een reflex stak Lowie zijn arm in de opening om de prut te stoppen. Zijn metgezellen zochten de uitgevlogen stop op, die een eind weggeslingerd was.
Eindelijk kon de ongelukkige man zijn arm uit het gat halen, om er de stop weer in te flansen.

Dit voorval heeft de Puttenaren een vrolijke noot gebracht, maar Lowieke kon er in eerste instantie niet mee lachen.

Allee, volgens Nonkel Fons!

Dick Adriaansen.

HET WITTE ZAND.

De eerste heilige van Brabantse bodem werd de H. Gertrudis. Zij was afstammelinge van koning Pepijn I. In het jaar 651 werd zij abdis van een klooster te Nijvel. Een huwelijks-aanzoek van een rijke edelman had zij afgewezen.

Rond 660 stichtte zij een kapel in Bergen op Zoom en een in Geertruidenberg. Beiden naar haar naam genoemd.
Volgens de legende liet zij, door een handeling met haar staf, te Bergen op Zoom een bron ontspringen waaruit water opborrelde. Het latere Geertruids-bronwater genaamd.
Het erfgoed van beide genoemde plaatsen, ging over naar de abdij van Nijvel.
Ook in Beek (Prinsenbeek) heeft zij een kapel gesticht.

Sint Gertrudis werd gezien als beschermvrouwe van reizigers. Ook kinderloze vrouwen kon zij helpen. Eczeem en zenuwziekten genas zij.
Voor de boeren was zij beschermheilige tegen muizen- en rattenplagen!

En nu komt het!
In kerken en kapellen haar toegewijd, werd, nadat het gewijd was, 'muizenzand', het witte zand uitgedeeld aan degenen die veel schade ondervonden door genoemde knaagdiertjes.
In de parochie St. Gertrudis te Ossendrecht werd tijdens de herdenkingsdiensten van genoemde heilige, een week lang het "muizenzand" uitgedeeld door kerkmeester Louis Jansen, die het bekwam van de afgraving van de Maarenberg.

Wit zand werd gebruikt voor vele doeleinden:
Een plank van het zuiverste hout, werd met wit zand bestrooid ter verscherping van messen, etc. Zo'n plank, is te zien in ons museum.

Practisch in elk dorp of stad, werd wit zand gebruikt voor bestrooiing van vloeren, zowel houten als plavuizen. Vooral in winkels en café's was het een normaal gebruik. Vaak werden door het fijne, droge zand mooie figuren op de vloer aangebracht. Dit, om het aanzien van de zaak te verhogen.
In de herbergen had het nog een andere functie. Dit heb ik al toegelicht in mijn artikel over de kleine zelfstandigen elders in dit nummer.

Vroeger werd in bijna iedere poldersloot of watergang, op paling gevist. Hetzij met de hengel, met de tros (pieren aan een draad geregen), of met de palingschaar: een drietands-mesblad met weerhaken, waarmee de sloot werd afgedregd.
Die paling de huid afstropen ging vlotter met scherp zand, uiteraard wit zand.
En handwerktuigen, schop, hak, etc., kon men mooi blank schuren met het witte zand.
Misschien zijn er nog wel meer doelen geweest, waarvoor dit delf-product werd gebezigd. Wie het weet: vul zelf maar .
Iemand, die vogeltjes houdt zal op de vloer van de kooi ook dit zand gebruiken.

Waar vindt men wit zand?
Op heel veel plaatsen in ons land. Meestal in gebieden waar kwarts, leemlagen, het gele zand (zavel) e.d te vinden zijn.
Het komt in dunne of dikkere lagen voor. Soms, zoals in Limburg, meters dik. Soms ook

vermengd met z.g. grijze grond.
Voor de glasindustrie wordt als hoofdbestanddeel wit zand gebruikt. Ook benamingen als: zilverzand of kristalzand werden gebezigd.
Dit witte zand wordt in grote hoeveelheden gedolven in Limburg, tussen Heerlen en Brunsum. Meters dik zijn hier de lagen van zuiver, fijnkorrelig kwartszand met een gehalte van 100% SiO 2 (1 molecule Silicium-2 moleculen Oxygenium).

In de omgeving van Mol in België vindt men lagen van 30 meter dikte van dit zuivere witte goedje, voor een bijna onuitputtelijke glasfabricage, veelal kristalglas.

Wij blijven bij ons in de buurt en gaan kijken door wie en waar het witte zand gevonden werd. Rondom de vennetjes, die in de bossen van de familie Cogels te vinden waren, werd wit zand gedolven. Hiervoor was meestal veel graafwerk nodig. Water was overvloedig aanwezig en hierin werd het zand gewassen, tot het helemaal zuiver wit was. Dan werd het op de kar geladen en naar huis vervoerd, waar het gedroogd werd, daar waar zon en wind vrij spel hadden. Met kar en paard werd het droge, zuivere zand uitgeleurd. Meestal naar Belgische buurgemeenten.

Jan Oosterbosch volgde zijn vader Toon op met de zandwinning Jan kwam op een avond met een vracht gewonnen wit zand de Putseweg opgedraaid. Het was flink mistig en hoewel een rode lantaarn aan de kar was bevestigd, werd Jan, die achter de kar liep, door een automobiel, bestuurd door wielrenner Jan van Hout, aangereden. In de buurt van het Puts Molentje. Daar werd de zwaar gewonde man binnengedragen en hij overleed onderweg naar het ziekenhuis. Het paard met zijn vracht liep instinctief naar het huis, aan het Moleneind, alwaar de in gezegende staat verkerende vrouw van Jan met haar 4 kinderen een groot onheil te wachten stond. De oudste zoon heette Toon en was ongeveer 13 jaar. Vader Jan was 35 jaar oud en dit voorval vond plaats op 6 februari 1934.
Het menselijk leed werd nog verhoogd, doordat het karige inkomen van het witte zand kwam te vervallen.
Bij winkelier, Mus de Korte, had Jan tevoren van zijn laatste geld een brood gekocht.

De familie Maas aan de Putse Duin, handelde ook in dit product. 'Mankracht' was daar voldoende aanwezig: het gezin omvatte 23 kinderen. Hun hoofdberoep was voerman.

Te Putte werd dit zand gedolven door Petrus de Smet, de opa van Nellis Cloots.
Ook een zekere Van Beeck aldaar, handelde in dit goedje.

Nu een 'witwasserij' te Hoogerheide, nabij het Korteven.
Een loopke voerde water aan vanaf de Eendenkooi (het latere vliegveld).
Deze sloot liep langs de boerderij van Uitdewilligen via een duiker de Prins Karelpolder in.
In een weiland, waar deze waterlozing doorheen liep, was een put gemaakt, afgezet met palen en planken. Het altijd stromende water zorgde voor afvoer van onzuiverheden, welke meegevoerd werden.
Het witte zand, gedolven bij de steenfabriek "de Vijver" van Kostermans, werd door Clarijs, bijgenaamd den Houte, aangevoerd en in de gemaakte put gestort.
Tussen de diverse grondsoortlagen, bevond zich ook hier een witzandlaag, die door genoemde persoon werd ontgonnen.
In die put werd net zo lang geroerd, totdat het zand er hagelwit uitgehaald werd.
De Houte vervoerde dit product met de kar, bespannen met zijn zwart paard, naar zijn huis, annex schuur, in de Bossestraat.

Daar werd het ter droging op de vloer uitgespreid en regelmatig omgezet, tot het kurkdroog was. Daarna werd het weer op de kar geladen en uitgeleurd naar alle windstreken, vooral naar Bergen op Zoom.

Het huis van de familie Clarijs, was tevens ook herberg.
Voor een halve sjoe (2,5 cent) kon je hier een glas bier kopen.
Boven de deur van dit 'etablissement', met geheel rieten dak, prijkte een bord met de volgende tekst:

In de Bossestraat staat een gebouw
Daar woont den Houte met zijn vrouw
Grote ramen, kleine ruiten
Veel gepraat en weinig duiten
Hij reed met zand
Naar alle kant
Zijn vrouw tapte van vroeg tot laat
Hier, al in de Bossestraat.

Ook Pietje Hagenaars leurde met wit zand. Hij was de latere koetsier van de 'Eerste Begrafenis-onderneming'.

Wat die weide betreft, waarin die witwasserij plaatsvond , daarin liepen ook koeien.
Die dieren werden dagelijks gestouwd vanaf de boerderij van een zekere van Doorenmale, later de familie Kuijlen, vanaf de Nederheide, via Doelstraat, Valkestraat, Steenstraat, Antwerpsestraatweg en zo de wei in, waarin die witwasserij.
Toch een mooi uitstapje elke dag! Vindt u niet?

Zomaar een aantal volksverhalen, met een knipoog naar de schrijver.

Zomer 1999. Dick Adriaansen.

DOELSTELLING VAN DE HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER".

opgericht 27 maart 1977.

De Heemkundekring "Het Zuidkwartier" is een vereniging zonder winstgevende of politieke oogmerken. Ze neemt ten opzichte van alle instanties een neutrale houding aan.

Haar werkterrein omvat het grondgebied der Zuidwesthoekgemeenten.

Zij stelt zich, met inachtneming van het bovenstaande, ten doel:

1. Het bevorderen van belangstelling op heemkundig gebied voor de omgeving door het geven van voorlichting, het organiseren van lezingen, cursussen, excursies, tentoonstellingen en andere evenementen.

2. Het beoefenen en ter kennis brengen van de regionale geschiedenis, genealogie, antroponymie, topografie, toponymie, geologie, bodemkunde, waterhuishoudkunde en geomorfologie.

3. Het vastleggen van dialecten, al dan niet overgeleverde verhalen, rijmen, uitdrukkingen, enz.

4. Het stimuleren tot het in stand houden van oude gebruiken, ambachten en folkloristische activiteiten.

5. Het ijveren voor het behoud van waardevolle landschappen en bouwwerken en cultuurhistorisch en heemkundig waardevolle zaken.

6. Het uitgeven van een periodiek aan haar leden en andere voorkomende publicaties.

7. Alles te doen of te bevorderen wat in een heemkundig kader te plaatsen valt.

SAMENSTELLING BESTUUR HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER"

Mevr. F. Stoutjesdijk-Jansen — voorzitter
Langeweg 39, 4641 RA Ossendrecht
☎ 0164 - 672563

De heer L. van den Bergh — onder-voorzitter
Aviolandalaan 29, 4631 RP Hoogerheide
☎ 0164 - 613339
E-mail: kiwi@concepts.nl

De heer J. Halters — secretaris externe zaken
Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht
☎ 0164 - 672854

De heer A. Mattheussens — penningmeester
Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht
☎ 0164 - 672662

De heer C. van Beeck — bestuurslid
Keizerstraat 44, 4645 GR Putte
☎ 0164 - 603804

De heer J. van den Bergh — bestuurslid
Putseweg 36, 4631 CN Hoogerheide

De heer J. van Loon — bestuurslid
Kon. Wilhelminastraat 22, 4641 GS Ossendrecht
☎ 0164 - 672782

De heer P. Meeuwisse — bestuurslid
De Tulp 21, 4631 AJ Hoogerheide
☎ 0164 - 613742

De heer A. van Veldhoven — bestuurslid
Pottenbergen 6, 4641 HK Ossendrecht
☎ 0164 - 674505

De heer J. Wils — bestuurslid
Prins Hendrikstraat 35, 4631 KB Hoogerheide
☎ 0164 - 612447

Contactadressen van de werkgroepen van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier".

1 Heemschut	L. Timmermans , Dorpsstraat 55, 4634 TN Woensdrecht, tel 0164 - 612546.
2 Toponymie	A.J. Kools, Don Boscostraat 14, 4641 JP Ossendrecht, tel. 0164 - 673983.
3 't Kwartier	J. Wils, Prins Hendrikstraat 35, 4631 KB Hoogeheide, tel. 0164-612447.
4 Distributie	J. Halters, Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht, tel. 0164 - 672854.
5 Archeologie	E. Jansen, Prins Hendrikstraat 28, 4631 KC Hoogerheide, tel. 0164-614591.
6 Oude Handwerktechnieken	Mevr. V. Suykerbuyk-van Agtmaal, Raadhuisstraat 114, 4631 NJ Hoogerheide, tel. 0164 - 612536.
7 Zanggroep	A.A. Ots, de Wilg 31, 4631 DD Hoogerheide, tel. 0164 - 616020.
8 Redactieraad	L.F. van den Bergh (a.i.), Aviolandalaan 29, 4631 RP Hoogerheide, tel. 0164 - 613339. E-mail: kiwi@concepts.nl
9 Oude talen, gezegden, spreuken, etc.	W. Groffen, Antwerpsestraatweg 129, 4631 RA Hoogerheide, tel . 0164 - 612441.
10 Evenementen	Bestuur.
11 Documentatie	P.J. van den Bussche, Kromstraat 3, 4631 KH Hoogerheide, tel. 0164 - 613374.
12 Kruidentuin	A.P. Princen, Burg. Moorsstraat 25, 4631 EC Hoogerheide, tel. 0164 - 620187.
13 Museum	L. Timmermans, Dorpsstraat 55, 4634 TN Woensdrecht, tel. 0164 - 612546
14 Fotografie	H. Verheggen, De Roos 7, 4631 AG Hoogerheide, tel. 0164 - 614459
15 Genealogie	A. van Veldhoven, Pottenbergen 6, 4641 HK Ossendrecht, tel. 0164 - 674505
16 Creatief	Mevr. C. Dingemans - Bogers, Molendreef 56, 4641 CX Ossendrecht, tel. 0164 – 672885

Het bestuur verwelkomt suggesties van onze leden voor eventuele andere werkgroepen.

INFORMATIE VOOR DE LEZER

"Tijding" is het periodiek van de heemkundekring "Het Zuidkwartier" en verschijnt 3x per jaar.

Losse nummers van "Tijding" zijn verkrijgbaar bij:
De heer P.J. van den Bussche,
Kromstraat 3,
4631 KH Hoogerheide.
☎ 0164 - 613374.
De normale afleveringen kosten *f* 7,-- per stuk.
Gebruikte, in goede staat verkerende, Tijdingen kosten *f* 5,-- per stuk.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij:

Hr. J. Halters,		Hr. C. van Beeck,
Stenenhoef 2,	en/of	Keizerstraat 44,
4641 CH Ossendrecht.		4645 GR Putte.
☎ 0164 - 672854.		☎ 0164 - 603804.

Nieuwe leden kunnen zich opgeven door middel van storting van de jaarcontributie ad *f* 25,-- ten name van penningmeester "Het Zuidkwartier" bij de Rabobank te Ossendrecht op nr. 14 05 21 436, of door middel van storting van *f* 25,-- op gironummer 276 04 67 ten name van Heemkundekring "Het Zuidkwartier", Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht.

Nadruk van, of overname uit "Tijding" van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen niet toegestaan.
De heemkundekring "Het Zuidkwartier" aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

Op de voorplaat een fragment van
de kaart van Jacop van Deventer,
cartograaf 1512 - 1575, gecopieerd
met toestemming van de uitgever,
M. Nijhoff te 's-Gravenhage.